28

ԱԶԴԱՐԱՐ

ԴԱՄԱՅ ԱՄՍՈՅ

1794

Պարունակութիւն Ամսական միոյ, զոր գրեալ եղև յԵր Երկօրեայ 'ի Ծերէ մոյ, շարագրեալ կարգաւ Ազգիս, աշխատեցեալ անօգնական, և 'ի վաղեմանէ եգէտ շնորհաւորութիւն կարողութեան օգնական լինել աշխարհաց։
Թարգմանեալ Յանգլիացւոց։

Էր այր մի աղքատ, ծեր, և կաղ, զոր բնակէր 'ի մէջ մարգագետնոյ 'ի Հիւսիս կոյս Անգլիոյ։

Սա յառաջագոյն էր զինուոր, և այժմ ոչ ունէր օգնական ինչ միայն 'ի պատճառս վիրաց զոր ընկալեալ էր 'ի պատերազմի' յորժամ մարտնչէր ընդ թշնամեաց քաղաքին իւրոյ։

Ողորմելին այս յորժամ եգիտ զանձն իւր յայսպիսի տկարութեան, շինեաց վն իւր զփոքրիկ իմն խրճիթ շաղախով, և ծածկեաց դալար խոտով։

Ունէր սակաւ մի տեղ իբր պարտիզի զոր սովորութիւն արար ինքնին ձեռամբ իւրով հնձել, որով լցուցանէր զկարիս իւր գետնաբերիւք և բուսեղինաւ, և բաց 'ի յայսոցիկ շահիւր երբեմն և սակաւ ինչ դրամս, բանալով զդուրս վն անցաւորաց, որ էր մերձ տան իւրոյ, և արդար և յայսմանէ ոչ գտանէր բազում վարձս' որովհետև անցաւորք սակաւք անցանէին ընդ այն ճանապարհ։

Այլ.

Ուլ զոր ինչ 'ի վաստակոցս յայսմանէ գտանէր կարի բաւական լինէր նմա առ 'ի գնելոյ զհանդերձս և լուացանելոյ զսակաւիկ հարկաւորութիւնս զոր ունէր :

Եւ թէպէտ տնանկէր բայց իրաւի էր սա այր վեհանձնեայ և համեստ, և երբէք ոչ տխրանայր թէ յառաւօտու և թէ. 'ի գիշերի առ 'ի մատուցանել զաղօթս իւր առ Ած որով յոյժ պատուելի եղև յաչս յայնց ամենեցունց որք ծանօթ էին նմա քան զնոսա որք առաջինիքն էին քան զնա թէ ազգաւ՝ և թէ հարստութեամբ :

Յաւուր միում յորժամ գնայր արտաքոյ այգւոյն՝ եգիտ փոքրիկ ուլ մի այծոյ զոր կորուսեալէր զմայրն իւր և իբրև կիսամահ երևէր 'ի պատճառս սովու, էառ զայն ընդ իւր 'ի բնակութիւնս իւր կերակրեաց նմա 'ի բերոյ այգւոյ իւրոյ, և պաշտպանելով սնոյց զնա մինչև զարգացաւ և զօրութ[illegible] զօրացաւ :

Փոքրիկ նէնա (այսինքն ուլս քանզի այսպիսի անուանեաց ծերն) հատուցանէր նմա զերախտիս իւր և այնքան ընտելացաւ նմա որպէս սկունդ :

Տիւն ողջոյն արածէր զդալար բանջարս զոր կայր բուսեալ շուրջ զբնակութեան, և 'ի գիշերի ննջէր 'ի նմին յանկողնոջ տեառն իւրոյ :

Եւ այծս այս յաճախապէս ուրախացուցանէր զտեառն իւրոյ կաքաւելով և առնելով զխաղս, զգլուխ իւր դնէր յարաժամ 'ի գոգս ծն իւրոյ, և ուտէր զբաժինս հացին զոր պարգևեալէր տեառն իւրոյ, զոր նա և տէրն նորայ ոչ երբէք պակասէր բաժանելոյ ընդ մխիթարչին իւրոյ :

Ծերս այս երբեմն հայէր սմա լռելեայ՝ ցնծութեամբ և միամիտ սրտիւ տարածէր զձեռս իւր երկինս և շնորհընկալ լինէր յարարչէ, զոր մինչ 'ի հասակս ծերութեան՝ և 'ի մէջ այնքան տառապելութեան, և 'ի նեղութեան, պարգևեաց նմա մի հաւատարիմ բարեկամ :

'Ի գիշերի միում 'ի սկզբան ձմերայնոյ ծերունիս այս կարծեաց թէ լսէ զձայն նուաղեալ լալոյ և աղաղելոյ մանկան միոյ, և որպէս սա բնութեամբ ողորմածէր՝ յարեաւ վաղվաղակի և վառեաց զճրագս իւր և ել 'ի բնակութէ իւրմէ որոնել զձայն

կողմունս, և ոչ էր անցեալ ժամն բազում մինչ որոնէր՝ ետես զմանուկ մի զոր արկեալ էր անդ յամանց տնանկաց:

Ծերս այս եկաց հիացեալ և ոչ գիտէր զինչ գործել, և սկսաւ խօսել ընդ միտս իւր և ասէ:

Ես՝ զոր այժմիկ տեսանեմ թէ որ քան դժուարութ է ապրիմ յանձնառանից զգուշութիւն անօգնական մանկան միոյ՝ որ զամս բազումս ոչէ հնար սմա աշխատակից լինիլ կես վասն կեցութեան իւրոյ:

Բայց ողորմեցաւ մանկանն և կրկին ասաց, որպէս խնայեցից զօգնականութիւնս իմ կենդանւոյ յոյժ ողորմելւոյ քան անձին իմոյ:

Մի թէ արարիչն զայն՝ զոր կերակրէ թռչնոց անտառաց, և գազանաց վայրենեաց, և որ խոստացաւ օրհնել զնոսա որք ողորմած գտանիցին, ոչ կարէ օգնել տկար կարեացս իմոց, վերջապէս ասէ տարայց զսա 'ի գիշերի յայսմիկ 'ի բնակութիւնս իմ, կերակրեցից և յագեցուցից զսա, քանզի եթէ ոչ ընկալնուցում զսա 'ի բնակութիւնս իմ, ողորմելի անտէրս այս 'ի ցրտոյ մեռանիցի յառաջ քան զարշալոյսն:

Խորհելով այսպէս էառ զմանուկն 'ի գիրկս իւր և ետես զի էր տղայ առողջ և գեղեցիկ ծածկեցեալ էր ընդ կտոր մի կտաւոյ: Փոքրիկ պանեալ մանուկս այս երեւիւր թէ խելամուտ էր շնորհին նմա, և ծիծաղելով ընդ երեսս ծերոյն տարածեաց ըզնուաստ և զփոքրիկ բազուկս իւր առ 'ի գրկել բարերարին իւրոյ:

Ցորժամ եբեր նմա 'ի բնակութիւն իւր սկսաւ արտմիլ և հոգալ թէ որպէս հոգասցէ նմա կերակուրս, բայց հայելով առ նէնն (այծիկն առ այծն) մտածեաց խելոյն թէ այծն այն ասկայ ժամանակէր զորմէ հետէ կորուսեալ էր զուլն իւր և ետես զի ստինն լցեալ ունէր կաթամբ, կոչեաց զայծն առ իւր և ընծայելով զմանուկն 'ի ստինս նէնին՝

ցնծացաւ իրաւապէս, յորժամ ետես զմանուկն զի դիէր զկա-
թն այնքան բնական՝ որպէս թէ գտեալ իցէ զմայրն իւր, իսկ
այծն ևս երևիւր հաճեցեալ ՚ի գործոյ մանկանն և հնազանդ էր
թարց հանդիմանութեան առ ՚ի կատարել զհարկս դիեցուցչի ։

Հաստացաւ ծերս այս փորձառութեամբ և կատեաց ըզ-
մանուկն վասն ցրտոյն այնքան զոր կարնէր, և չոգաւ հանգչիլ
ուրախութեամբ զի արարեալ էր զմարդասիրութեան գործս զայս ։

Իսկ ՚ի միւսում առաւօտու զարթեալ վաղվաղոյն ՚ի ձայնէ
մանկանն զոր լսէր վասն կերակրոյ, և օգնականութեամբ հաճա-
տարիմ նէնին. (այսինքն այծոյն) ետ նմա զկաթն որպէս արա-
րեալ էր յանցելումն գիշերի ։

Գոս. Библиотека ՀՍՍՌ-Арм.ССР им. Мясникяна Մյասնիկյանի անվան

Իսկ յորժամ ծերս սկսաւ երկայնամիտ լինիլ յաղագս կե-
նաց մանկանն՝ և նեղութեանցն իւր, զոր ըստ համարողութեան
իւրոյ՝ յոյժ անտանելի կարէր վերծանիլ ՚ի հոգւոյ նախութենէ ման-
կանս այս, և սկսաւ խորհիլ ՚ի միտս իւր և ասել, ո՞վ գիտէ, ասէ,
եթէ ոչ արարիչն միայն զոր պահապանեաց զմանուկս զայս այսպիսի
զարմանալի կերպիւ՝ գուցէ թէ պատրաստեալ իցէ բան ինչ հա-
մեմատ հրաշալեաց ՚ի կեանս ապառնի նորա, և օրհնեցէ զիս
իբրև խնդրէ սատար հրամանի իւրոյ, վերջապէս ասէ որքան
զարգանայ մանուկս՝ այնքան մխիթարութիւն և ուրախութիւն
ինձ յայսմիկ միայնակ անապատիս, և օգնական լինելոց զիս ժողո-
վել ղեկաւիս, վս այրելոյ՝ և հնձեսցէ ընդ իս զայգիս իմ, այսու,
մտածութեամբ յոյժ և յոյժ դ[illegible] լինէր առ գտեալ մանուկն,
զոր յետ սակաւ ժամանակի՝ ուսուց ճանաչել զծերն իբրև զհայր
և զպնտանի իւր, և ուրախ առնէր նմա մանկական գործով իւ-
րով, և լուռ նշան, այսինքն այծն այն. յոյժ պաշտպան էր իւր ու-
նելով զայնպիսի որդեգիրս, զոր համարէր թէ իւր սեփական
ձագն իցէ, յորժամ մանուկն ՚ի դուռն առեալ ընթանայր
առ այծն, նա խկայն նմջէր ՚ի վերայ հողոյ՝ և տայր նմա զկաթն
՚ի կերակուր, և յորժամ լցուցանէր զփորս նորա, դնէր զնա
՚ի վր ստեանց իւրոց, և այնպէս նմջէր մանուկն ՚ի գիրկս այծին։

Զարմանալի իմնէր տեսանել, թէ զի որդ մանուկս այս
այսպէս զրկեցեալ ՚ի մօրէ՝ և յամ փափկութենէ՝ զարգանայր
զօրութեամբ և հասակաւ, և զուրկ յայնպիսի փափկութենէ
զոր վայելէ մանկանց, սա անձամբ իւրով յոյժ բարեձեւ զօրա-
նայր և ՚ի հայեցողութենէ ապանկերին՝ երևէր նշան առող-
ջութեան։ Եւ ՚ի յայնքան փոքր հասակի, զոր այլք մանկունք
դժուարապէս կարեն կանգնել օգնականութեամբ դիեցուցչի
զայս գտեալ մանուկս կարէր վազել միայնակ, և իրաւիք զի թէ
պէտ էր ըստ ամ սահուր ՚ի կենալն իւրում՝ և անկանէր ՚ի վր գետնի,
բայց գետնին յոյժ փափկագոյնէր և մանուկս (զոր ծերն եդեա-
լէր զանուննն փոքրիկ Ջէկ) չէր այնքան փափուկ և դալար, և ոչ
ինչ համարէր զանկումն իւր՝ և վերստին դողութ[illegible] կանգնեալ
պնդէր զճանապարհս իւր, և ՚ի սակաւ ժամանակի փոքրիկ Ջէկս
եղև կատարելապէս զօրութիւն ծնկաց իւրոց, և. որպէս ամայն
մեր

մերձենայր, երթայր ընդ մօրն իւրոյ (որոյ ինքն այծոյ) ՚ի դուրս և սկսեալ խաղայր ընդ նմա ժամս ինչ, անկանելով ընդ ստեանս այծուն, փարելով զպարանոցաւն խանդաղատեալ կայտառելով, և այնպիսի խաղայր՝ որպէս թէ իցէր իբրու այպէս ձագ նր:

Իսկ եթէ ՚ի զգեստուց, որոյն կամիցիս տեղեկանալ. փոքրիկ չէկն ոչ էր ծանրացեալ այնու, ոչ ունէր զկօշիկս՝ և ոչ այլինչ կերպ հանդերձի, քանզի եղանակն չերմէր և չէկն զուարճանար գտանելով զանձն իւր այսպէս թեթև վասն ուղիղ կառարելոյ զամենայն խաղս իւր:

Իսկ յետ սակաւ ժամանակի չէկս սկսաւ ուսանիլ զձայնս ծեր հօր իւրոյ՝ և մօրն այծու, և ՚ի փոքու ժամանակի ուսաւ խօսել կարգապէս:

Ծերն մխիթար լինէր յոյժ մանէ; և նստուցանէր նմա յարաժամ ՚ի վերայ ծնկաց իւրոց՝ և խօսէին ընդ միմեանս ժամս բազումս ՚ի միասին (յորժամ կերակուրն պատրաստիւր ՚ի կաթսայի ՚ի վերայ հրոյ:)

Որ աւուր զարգանայր և առաւել օգնական լինէր հօրն իւրոյ, այնքան՝ մինչ հայրն նորայ կարէր հաւատալ նմա, զգուշութիւն դրան որ էր յանդս ճանապարհին, և եթէ հայրն ոչ իցէր ներկայ, մանուկն այն բանայր:

Իսկ վս խոհարարութեան սակս կերակրոց իւրեանց ոչ յետ բազում ժամանակաց, կարաց չէկս գործել զհաց՝ և եփել այլ ինչ կերակուր, կատարելապէս քանզի առնէր հայրն նորա:

Իսկ ՚ի գիշերի ձմերայնոյ, ծերն այս պատմէր որդւոյ իւրոյ յանդս անցից մանկութեան իւրոյ, թէ պատերազմին զոր մարտուցեալէր, և թէ ամբոցմանն զոր փախեալէր և զժամ ամատրիկ նեղութիւնն այնպիսի քաղցի և փափագմամբ պատմէր նմա՝ մինչ զի թէ մանուկն այն ոչ երբէք ծուլանայր ՚ի լսել, բայց ՚ի մէջ այսքան պատմութեանս, առաւելապէս ուրախանայր չէկն զոր անանէր զհայրն իւր առեալ զաւազանն իւր փոխանակ հրացանի, և ասէր. այսպէս ❀ յանձ յահեակ ուղղեալ հուր տուր՝ երթ սպանեալ զոր զայս ամ չէկն մինչ խօսել կարացաւ՝. գիտէր և ասէր, յորժամ չև ևս էր հասեալ ՚ի մեծ ամաց, առնէր զոյալով՝

❀ [illegible]
և

և ուղղէր զփայտ մի որ հայրն իւր վասն այն իսկ պատճառին
տուեալ էր նմա, և առնէր զամ շնորհիւ. որպէս մարթ էր զօ-
րաւորի ումեմն և ճրօպացուց առնել այնքան փոքու հասակի :

Ցերբս այս, ուսուցանէր մանկանս այդու ոճիւ զամ հարկս
հաւատոյ՝ և քանականութեան, այնքան պարզապէս զոր կարէր,
և ասաց մանկանն չէկ մի երբէք սուտ ինչ խօսեսցես թէ և
''մաշկեսցեն զքեզ կենդանուն քանզի զինուորն ոչ երբէք ստէ.

Ջէկն բարձրացուցեալ զգլուխս իւր ընթանայր 'ի
յայգւոջ իւրում և խոստոյաւ հօրն իւրոյ զի ինքն յարաժամ խօ-
սեսցէ զճշմարտութիւն որպէս զինուոր :

Յայց ծերն, զի 'ի մանկութեան իւրում երբեմն 'ի
դպրատանէր լեալ, առնէր զմեծագոյն փափակ, զի և որդին իւր
ուսանիցէր գրել և ընթեռնուլ, և զայս գործ իրաւի դժու-
արին իմն էր, քանզի ոչ ունէր զգրեանս՝ և ոչ դրիչ և թուղթ
'ի քնակութեան իւրոյ. վերջապէս, որպէս զաշխատանն կարեւոր
առնէ մեզ յաղթել ամ դժուարութեանց, նոյնպէս և սոքա 'ի
ժամանակս ամարայն յորժամ նստէին առ դրունս իւրեանց, գծա-
գրէր զնշան տառից 'ի վերայ հողոյ և ուսուցանէր Ջէկին անուա-
նել զնոսա, այսպէս մինչև ծանօթացաւ Ջէկն բոլոր աքուբենից,
յետ այնորիկ առաջացաւ առ վանկն՝ և յետոյ առ բառն :

Զայս ամ փոքրիկ մանուկս այս յոյժ հեշտութեամբ ուսաւ
արտաբերելն, և որպէս մանուկս այս յոյժ սրամիտ էր առ 'ի օրի-
նակել զոր ինչ տեսանէր՝ այնպէս ոչ թէ միայն կարաց ընթեռ-
նուլ

նուէ զբաղումն այլեւ գրեր զգիրս եւ ջարդէր ՚ի վերայ հողոյ :

՚Ի ժամանակի յայսմիկ տարաբախտ այծն այն զոր դիեցուցանէր Ջէկին այնքան հաւատարմութեամբ, հիւանդացաւ՝ եւ մեռաւ, ոչ խնայէր երբեք Ջէկն զծառայութիւնս իւր ՚ի նմանէ ՚ի ժամանակս հիւանդութեան նորայ :

Բերէր յարաժամ զխոտս դալարս վասն կերակրոյ՝ եւ յաճախապէս հանգուցանէր զգլուխս իբր մօրն իւրոյ ՚ի վերայ դրկաց իւրոց :

Բայց զայս ամ ընդունայն եղեն, կորոյս զմայրն իւր՝ եւ մնաց ժամանակս բազումս անմխիթար, վասն զի թէպէտ Ջէկն յոյժ խոհեմ էր բայց զերախտիս եւ զգութս նորա յարաժամ ունէր ՚ի մտի :

Ոչ կարէր սա խօսիլ պարզապէս ՚ի սիրոյ փափկութեան, խոհեմութեամբ՝ որպէս բազումք ՚ի մանկանց զոր ունէին զայս շահեցեալ ուսմամբ, բայց զայս ամ զգայր ՚ի սրտի իւրում :

Իսկ որովհետեւ յոյժ բնական է մեզ սիրել նմա որ սիրէ մեզ՝ այսպէս, եւ սա ոչ կամէր ներհակ սմին գտանիլ :

Տարաբախտ այծս այս թաղեցաւ ՚ի յայգւոջ ծերոյն եւ փոքրիկ Ջէկն յաճախապէս ընթանայր անդ եւ գոչէր առ մայրն իւր Նէն, հարցանելով ընդէ՞ր թողեր զիս :

Յաւուր միում յորժամ յայսմ գործոյ էր Ջէկն պատահեցաւ տիկնոջ միում որ անցանէր հեծեալ ՚ի կառս եւ լուաւ զձայն բանս (այսինքն կոծս Ջէկին) յառաջ քան զվերջինսն, Ջէկն փութացաւ ՚ի բանալ զդուռն՝ տիկինն սպասեաց եւ էհարց նմա թէ վասն ՚ի՞մ կոծես առաջելով եւ գոչես :

Պատասխանեաց Ջէկն թէ վասն ողորմելի մօր իմոյ՝ զոր թաղեցեալ կայ յայգւոջս յայսմիկ :

Տիկինն ոչ հաւատայր և զարմացեալ կայր լսելով զայսպիսի հանգստարանէ, և վասն որոյ յառաջացեալ հարցմամբ, ասէ. որպիսի՞ կերպիւ մայր քոյ կեար աստ, որոյ պատասխանեալ ասէ յուրաժամ՝ արածէր աստ տիէն ողջոյն :

Տիկինն այն դեռևս 'ի հիացման կայր՝ այլ ծերն այն եւ արտաքս 'ի բնակութենէ իւրմէ և պատմեաց նմա զանցս ամ՝, զոր հիացմամբ մեծաւ զարմացոյց Տիկնոյն, թէպէտ Տիկինն այն յոյժ աշխարհատեսէր, և ընթերցեալ բազում պատմութիւնս, այլ երբէք ոչ էր մտաւ ածեալ թէ կարելի էր մանկան միոյ զարգանալ այնքան զօրութեամբ, ունելով զկաթն այծոյ փոխանակ ստեան :

Հիացեալ՝ ընդ պատանիս նայէր տիկինն և հաւանեցաւ կերպարանաց նորայ գովեաց զգեղեցկութիւնն և զօրութեն նորա և ասէ, փոքրիկ մանուկ կամիս գալ ընդ իս՝ և ես բարի արարից քեզ, եթէ վարեսցիս բարեպէս, առ որ պատասխանեաց Ջէկն և ասէ, ոչ, այլ կացից և բնակեցայց ընդ հօրն իմոյ, քանզի նա հոգս բազումս տարաւ 'ի վերայ իմ զամս բազումս՝ զոր այժմ հարկէ ինձ առնել և հատուցանել հօրն իմոյ փոխարէն ամի, եթէ ոչ իրաւի ուրախ լինէի բնակիլ ընդ տիկնոջ միոյ հեզաբարոյի՝ և քաղցրասրտի, որպէս տեսի քեզ :

Տիկինս այս ոչ տրտմեցաւ պատասխանոյ Ջէկին, և տարեալ զձեռս իւր 'ի ծոցս հանեալ ետ նմա զմի դրամ առ 'ի գնելոյ զկոշիկս, և զգդանելիս ոտից (այսինքն մէզ) վասն իւր, և չոգաւ 'ի ճանապարհս՝ իւր :

Ջէկս բարեպէս ծանօթ էր գործածելոյ դրամոյն, քանզի յանխնայաբար առաքեցեալ լինէր 'ի հօրէ իւրմէ մերձակայ գիւղօրայս, առ 'ի գնել զհարկաւորութիւնս իւրեանց, բայց բոլորովին անտեղեակ էր 'ի կօշկէ և ագանելեաց զոր ոչ երբէք 'ի կեանս իւր զգեցեալ էր զայնպիսի ինչ :

'Ի միւս առաւօտու, ծերն այն հրամայեաց Ջէկին ընթանալ փութանակի 'ի գեօղն՝ և գնել զոր ինչ տիկինն հրամայեալ էր նմա, քանզի անպատիւ մտածէր անհնազանդ գտանիլ հրամանի նորայ, և կամ վատնել զդրամն այլ իմն ճանապարհաւ :

Յետ

Յետ գնալոյ Ջէկին սակաւ ժամանակաւ, դարձաւ 'ի յետս, և զարմացաւ ծերն տեսանելով նմա բոկ որպէս գնա-ցեալ էր։

Ո՞վ Ջէկ ասէ, ուրեն կօշիկք և տգանելեքն քո, զոր դու գնել պատէիր, Հայր պատասխանեաց Ջէկն և ասէ չոգայ ես 'ի խանութս կօշկակարաց՝ և առեալ մի զոյգ 'ի նոցանէ, փորձել կամեցայ, բայց այնքան նեղեաց զիս՝ մինչ ոչ կարէի քայլել, և ոչ երբէք ասէ զգեցայց զայնպիսի ինչ՝ թէ և տիկինն այն վերստին տայցէ զիս մի գրամ միայն վասն առնելոյ, և գրամն զայն եդեալ 'ի քսակս հանդերձի իմոյ՝ պահեցից վասն քո, վասն զի ձմերն գայ, և դու երևիս յոյժ երկչոտ 'ի ցրտոյն քան զ յառաջ։

Թագուհ այսպիսի բարեվար նշանս յուցանէր Ջէկն՝ յոր մէ մարթէր մտածել զի ունիցէր առատ սիրտ՝ և բարի բնութի մի պակասութեամբ Ջէկս պակասաւոր գտանիւր, և էր՝ զի թէ պէտ բարի բնութեամբ պատանիէր այլ փոքր ինչ հպարտէր վասն պատուոյ իւրոյ, հայրն իւր ուսուց նմա զգործածութիւնն ձեռաց և ոտից 'ի մարտնչել և Ջէկս այնքան վարժեալ եղև 'ի նոյն արհեստին բռամբ՝ (այսինքն մշտի) որ հարկանել կարէր զամ մերձակայ պատանեաց հասարակակցաց իւրոց, և ընկերաց։

Թէպէտ թէ իցէր և ամն բարձրահասակ քան զնոքն՝ այլ Ջէկն ոչ երբէք զանազանէր, բաւականէր թէ նոքա ասիցէ-ին զբան իմն ընդդէմ պատուոյ իւրոյ։

Իսկ 'ի միւս ժամանակս կարի համեստէր և խաղաղասէր քան զամ մարդ որ 'ի վերայ երկրի։

Յաւուր միում առաքեցեալ էր 'ի դեօղն՝ դարձաւ յետս ունելով զաչս սևացեալս և զերեսս իբրև կարի երկիւղալի և դժուարութեամբ կարէր քայլել, այնքան վտանգաւորեցեալ 'ի պատճառն գանից զոր ընկալեալ էր։ զի՞նչ գործէիր, եհարց ծերն, Ո՛չ ինչ ասէ միայն մարտնչէի ընդ դիկ մսագործին։

Պատրեաս զիս ասէ ծերն, քանզի նա երկիցս մեծէ քան զքեզ, և գերագոյն մարտնչօղ բովանդակաց յայսմիկ գիւղոջս։

Ոչէ այդ փոյթ ասէ Ջէկն նա անգոսնեաց զքեզ և ասէր զքէն իբր այր ոմն ծեր մուրացիկ, և վասն այն հարի նմա՝ իմ յաւել, և ես հաքից եթէ կրկին կոչեսցէ զքեզ այնպիսի, թէև նա

հար

հարցէ զիս կարի սաստկագին, վասն զի դու գիտես հայր, զի դու-ն ես մուրացիկ այլ զինուոր ։

Այսպիսի կենօք ապրէր փոքրիկ Ջէկն մինչև էհաս 'ի երկոտասան ամս հասակի, և յայնժամ ապրմեալ ծեր հայրն իւր հիւանդացաւ' և անկաւ 'ի մահիճս, և ոչ կարէր շարժիլ ։

Ամենայն զգուշութեամբ ծառայէր Ջէկն 'ի յամ գործս եփէր զպորգանակս ու պխաշու վասն նորա' և կերակրէր ձեռամբ իւրով, և տքնէր զգիշերն ողջոյն մերձ զմահճին, օգնական լինէր հօրն յորժամ կամէր շրջիլ 'ի մահճի ։

Բայց այս ամ ընդունայն եղև քանզի հայրն իւր օրըստօրէ 'ի տկարութիւն անկաւ, և իբրև անկարելի երևեր իւր առողջանալն' վերջոյ յաւուր միում կոչեաց զՋէկն առ մահիճս իւր և ձգեաց զձեռն նորա 'ի վերայ սրտի իւրոյ' և ասէ' հասեալ է որդեակ իմ զժամ մահուան իմոյ ։

Եհեղ փոքրիկ Ջէկն զարտասուս իբրև զաղբիւր յորժամ լուաւ զայս ։

Բայց հայրն' իւր աղաչեաց զի վերանորոգեսցէ զինքն' և անսասցէ վերջին խորհրդեանցն զոր կարէ տալ նմա ։

"Կեցի ես ասէ զամս բազումս 'ի չքաւորութեան, բայց ոչ գիտեմ եթէ իրաւի մտադրոյն եղէ քանզի թէ հարուստ իցէի․ 'ի բազում սպասմանէ հեռացայ' զոր մարթ էր որդայթս լինել անձանիլ թէ այլ ոչին կացութեամբ իցէի, և թէպէտ 'ի բազմիցս կարօտանայի կերակրոյ' և զայն 'ևս հալած գտանէի, բայց վայելեցի այնքան պառողջութիւնս և զկեանս զոր կարելի էր գերագոյն

դուն քան զիս վիճակիլ ։

Այժմիկ մերձեմ 'ի մեռանիլ, քանզի զգամ զայդ յամ կողմանց ։ Հոգիս փութանակի ելանելոց է յինէն, և յետ այնորիկ դիցեն զիս 'ի ներքոյ երկրի և որդունք կերիցեն ողորմելի հայր քո ։

Աստէն սկսաւ Ջէկն կրկնել զարտասուս իւր և զհառաչանս վասն զի ոչ կարէր հանդուրժել ։

Բայց ծերն սկսեալ ասէ, համբերեա որդեակ իմ, թէպէտ թողում զաշխարհս այս, այլ որպէս յարաժամ համեստ եղէ ես և ջանացայ ոչ սակաւ կատարել զհարկն մարդոյ՝ վասն որոյ ոչ երկեայ իմ, զի ած ողորմելոց է զիս և տանելոց է զիս 'ի տեղի գե-րագունի ուր յոյժ երջանիկ եմ լինելոց քան զոր էի աստ ։

Այսէ զոր ինչ մինչև ցայժմ ուսուցի քեզ, և՛ այսու յուսով և հաւատով միայն՝ ունիմ մեծապէս ուրախութիւն 'ի վերջին կէտի իմոյ ։

Բայց մի միայն տխրութիւնն որ ունիմ վասն քոյ է որ-դեակ իմ զի թողում զքեզ թարց պաշտպանի ։ բայց դու ես զօ-րեղ՝ և աշխատասէր, և կարես գտանել վասն քոյ կերակուր, և յորժամ մեռայց ես, երթ վանականի 'ի գեօղն և ասա առայ անդ որպէս զի եկեալ թաղեսցեն զիս ։

Իսկ դու յետ այնորիկ ջանա գտանել զգործ իմն՝ և աշխատեա վասն կենաց քոց, և եթէ դու իրաւապէս զգաստ և համեստ իցես, ոչ երկեայ իմ զի գտանելոց ես վասն մարմնոյ քոյ զկերակուր, և ած որ է հասարակապէս հայր ամենեցուն՝ պահպա-նելոց է և օրհնելոց դքեզ ։

Ողջ լեր որդեակ իմ զօրանայ տկարութիւնս իմ յոյժ յոյժ ; մի երբէք մոռասցիս զողորմելի ծեր հայրն քո՝ և ոչ զբարի վարս նորայ զոր ուսուց և քեզ, բայց յամ աւուրս կենաց քոց՝ արա զհարկն քո՝ և կեաց իբրև զինուոր և քրիստոնեայ ։

Յորժամ ծերս այս կարի դժուարութեամբ արտաբե-րեաց զխրատաղայս վերջինս, ձայնն ընդատեցաւ՝ և անդամքն նուաղեալք և պաղեալ, և 'ի միջոց փոքր բոպէի հանգեաւ թարց յառաչանաց ։

Փոքրիկ Ջէկն որ անկեալ կայր 'ի վերայ մահճի հօր իւրոյ կոչեաց զնա ընդունայն, և ընդունայն եղեն ջանք նորա սակս

կը

կրկին կենդանացուցանելոյ, և 'ի վաղճանի՝ հանեալ զհանդերձս իւր անկաւ 'ի յանկողինս հօր իւրոյ, և աշխատեցաւ բազում անգամ իբր թէ կարասցէ ջերուցանել զնա 'ի ջերմութենէ անձին իւրոյ; բայց տեսանելով զամ աշխատանս իւր անպտուղ՝ յայնժամ հաւատաց զի իբրեւ մեռեալ է և զի այն ելոց դառնապէս, զգեցաւ վերստին զհանդերձս իւր՝ և չոգաւ 'ի գեօղն որպէս պատուիրեցեալէր 'ի հօրէ իւրմէ:

Ողորմելին պատանիս այս, այսպէս անօգնական մնաց և ոչ գիտէր զինչ գործել, բայց ոմն 'ի յերկրագործաց զոր ծանօթ էր նմա յառաջագոյն, յանձն էառ բնակեցուցանել նմա զամիս ինչ 'ի տան իւրոյ մինչև կարիցէ նա գտանել գործ ինչ:

Ջէկն յոյժ շնորհակալ եղև 'ի շնորհաց նորա, և հաւատարմաբար ծառայէր նմա զամիսս բազումս:

'Ի ժամանակի յայսմիկ ուսաւ Ջէկն կթել զկաթն, և վարել զերկիր, և ոչ երբէք խնայէր զինչ և իցէ գործ զոր կարէր կատարել:

Բայց տարաբախտապէս բարեբարոյ երկրագործս այս անկաւ 'ի հիւանդութիւն 'ի պատճառս ջերմութեան արեգական զոր առնէր զհունձս 'ի ժամ տօթոյ՝ և մեռաւ իբրև 'ի մուտս ձմերայնոյ:

Կինն յայսմ երկրագործիս հարկեցաւ արձակել զամ ծառայս իւր, և այժմ վերստին Ջէկս եղև անտէր, և անգործ 'ի վերայ երկրի, ունէր միայն զպատմուճանս իւր և դրամ մի 'ի քսակի իւրում՝ զոր կինն տեառն իւրոյ շնորհեալէր նմա:

Տրտմեցաւ Ջէկն յոյժ վասն կորստեան տեառն իւրոյ: Բայց տեսանելով զինքն մեծացեալ և զօրացեալ՝ մխիթարեցաւ զի գտանելոյէ գործ ինչ, վասն որոյ ել վաղվաղակի 'ի փողոցս և շրջէր ընդ ամ տեղիս և հարցանէր ամենեցուն վասն գործոյ իմիք, ուստի այլն ունէր գործ ինչ գտանել:

Բայց այս ջանացողութեանս տարաբախտութիւն դիպեցաւ նմա: քանզի ոչ ով կամէր օտարականի միոյ մուծանել 'ի գործս իւր, թէպէտ վարէր նա զկեանս իւր յոյժ չքաւորապէս՝ այլ ոչ գտանելով գործ ինչ, փութով էհաս տառապելութիւն մինչ զի ոչ ունէր զբնիոն իմն 'ի քսակի՝ և ոչ և պատառ մի հաց ու-

տե-

տելոյ, Ջէկս վասն այսր ամի ոչ ունէր այնպիսի բնութիւնս որպէս զի յուսահատիցի, շրջեցաւ սիրտն ողջոյն վասն գտանելոյ գործ, և 'ի յերեկոյին հանդիպեցաւ նմա սաստիկ մըրիկ՝ և անձրև, զոր թացեալ եղև անձամբ. քանզի ոչ կարէր գտանել զբուրն հովանի:

Այժմիկ անտերունչ Ջէկս այս 'ի միտ էած զծերունին հայրն իւր՝ և զմխիթարութիւնն զոր յառաջագոյն վայելեալէր 'ի նմանէ, և զի յանժամ ունէր զբնակութիւն մի վս հովանաւորութեան և զհաց պատրաստ, և վս այս ամ յիշողութեանս կոծէր և ողբայր, և իբրև ետես զի ընդունայնէ զկոծս իւր՝ և զի հանդարտացեալէր զմըրիկն սակաւ մի, յարուցեալ չոգաւ 'ի ճանապարհս իւր յուսալով զի գտցէ տեղի դատարկ և կամ տուն մի ա- 'ի հովանաւորելոյ զանձին իւրոյ սակս անցուցանելոյ գիշերոյն:

Իսկ յորժամ այսպէս շրջէր տատանեալ, ետես հեռաստանէ զլոյս խիս վառեցեալ մեծ, զոր թուէր լինել բոց բազում հրոյ: Ոչ գիտէր Ջէկն զինչէր այս, և ըստ համեմատ ներկոյ կացութեան իւրոյ ոչ ինչ երկեաւ 'ի հրոյ այլ քաջալերեալ մերձեցաւ առ այն,

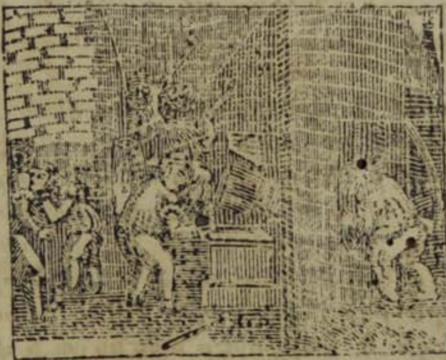

և իբրև մերձ եղև, ետես զմեծ շինուած խն որ ելանէր բոց և մուխ բազում, 'ի բազում պատուհանաց և լսելի լինէր ձայն հարկանելոյ՝ և զշնչումն շղթայից:

Երկեաւ նախապէս յայսմանէ, այլ յետոյ սրտապնդեալ սողեալ հողահայրթ 'ի գետնի, և անտանաբար հանդարտ ընթացաւ առ շինուածն, և հայելով 'ի պատուհանէ միոյ ետես զբա-

զուամ այրս և զմանկունս զոր գործէին, վառելով զբոցս՝ և եռա-
ցուցանէին զերկաթս 'ի մէջ քուրայն, յորժամ մխիթարութիւն եղե-
ունայնակեցութեան չէկին 'ի տեսանել զայս, և գտանելով դուռ-
մի բաց համարձակեցաւ մտանել 'ի ներքս և չոգաւ առ մի 'ի
կրակետղն և նստաւ մերձ առ նմին, յետ սակաւ ժամու տեսեալ
եղև 'ի մի 'ի յարանց յանմանէ զոր անդ գործէին, և էհարց նմա
բարկութ(եամբ) մ(իթ)է ինչ գործի եկեալ ես աստ, Պատասխանեալ չէկն
բազում խոնարհութեամբ և ասէ զի եմ ողորմելի պատանի ոմն՝
զոր շրջիմ յորաժամ առ 'ի գտանել զգործ ինձ, և զի ոչ էր ճա-
շակեցեալ զաւուրն, և էր թացեալ յորժ 'ի յանձրևոյն երեկոյին,
զոր մտաբերէր տեսանել զայն երևելի կերպից զգեստու նորայ ։

Կարի բախտաւորէր չէկն զի ընդ առն զոր խօսէր՝ բա-
րեբարոյէր, և վասնորոյ ոչ միայն եթող նմա ջեռնուլ հրով, այլ
և ետ նմա սակաւ մնացուածս ինչ 'ի կերակրոց, վասն ընթրեաց,
և յետ այնորիկ ետուն նմա մի 'ի կողմանց անկեան տանն յանկիւն
ուր ննջեաց չէկն հանգստութեամբ մինչև ցառաւօտն ։

Զմնացորդ պատմութեանս, պահեցուք Ա.Հ. 'ի միւս աշխատա-
րոյն ընծայել ։

Այր մի յորժ չէ յառաջ՝ անճարակ եղեալ, խորհեցաւ ընդ կնո-
ջն, առ 'ի գտանել զելս բարուք կեցութեան իւրեանց ։
ասէ կինն ցայրն ահա տրտմութիւն քաղցր մերոյս դաշտ ընդարձակ՝
և 'ի նմա ծով բոյսք վայրի զոր պատրաստեալ ծծ, որպէս և ընչա-
քաղցք կարեւոր սակս հարկաւորութիւն ընչեղաց, և ըստ աշխա-
տանացն սակաւ վարձս ընդունէին և անցուցանէին զաւուրս կենաց ։
արդ՝ զի 'ի տան մեր բում պատրաստ առասան և տապար, այլ և
խարտոց՝ կարողես և դու աշխատել որպէս նոքա, ընդ այս զուար-
ճացեալ առնն փառս ետ այս ասելով, իրաւի զնակինն պատկէ առն
և օգնական նմա, բայց ասէ ով գովելի տիկին իմ զոր ասացեր՝
առ

• առ ՚ի պատրաստ լինիլ սակս յառաջադրեալ գործոյդ ։ յարեալ կինն փութանակի որոնեաց զամ զտունն, եգիտ պարան մի փըտեալ բազմաժամանակեայ՝ ընդ նմին և խորգ մի պատառոտուն այլ և յուզէր զտունն ըն գտանիցէ կացինն (զի ընդ երեկօէր և կինն աչացու) իբրև կարի հետազօտեաց՝ եգիտ շերեփ մի պտու արտաքոյն՝ և գտաց թէ կացինն իցէ, բերեալ եդ՝ յանկիւնս տանն ։ և վաղվաղակի յարուցեալ առն՝ փութանակի էառ զպատրաստեալ գործիսն ընթացաւ ՚ի դաշտս, եգիտ դժնիկ մի և ընդ արմատեալ պարանն՝ ընկէց և զխորգն, էառ շերեփն ուժգին էհար վիհացի դժնիկն, խնկոյն թէ կամէ զգլուխ շերեփին (քանզի արշալոյս էր և այրն միականի)՝ կարծեաց թէ գլուխ տապարին բազմատեալ, սկսաւ որոնել այսր անդր, անճարակ եղեալ ։ ուխտեաց ընդ պաշտելին իւր՝ զի թէ գտանիցէ զկացինն՝ տայցէ շերփառն իւրեանց աշխուր մի, և մինչ այս խորհրդեամբն խարխափէր զձեռսն, յորպանեալ առ դժնիկանն, սաստիկ և չարաչար վիրաւորեցաւ ։ և մինչ ջանայր յառնել և ՚ի բաց կորզել ինքենէ զդժնիկն, եգիտ զգլուխ շերեփին բարկացեալ հոյհոյեաց զպաշտելին ասելով, անդութ և անողորմ փոխանակ գտանելոյ զկացինն, բոլոր անձս իմ վիրաւորեցեր՝ և ձեռամբ բերեալ զշերեփին պահանջես աշխուրն, կարծեմ թէ գտեալ էր զկացինն՝ ոչ զի բծանէի ՚ի ձեռաց քոց յաւէրտեան, յանժամ սրտնեղեալ և արտասուալից դիմօք ծախտէր զանձն իւր ասելով աւաղ՝ զի ՚ի մանկութենէ ոչ ետու անձն իմ ՚ի ուսումն բարի աշխատանաց, որ այժմ զաղքատութիւն իմ բարեաւ անցուցանէի՝ մինչ զի և պաշտելին իմ ոչ լինի ողորմելոյս ձեռն տու ։

Իմաստ առակիս՝ զայս ծանուցա   նէ ։
հոգալ զպէտս՝ կարեաց ցուցա   նէ,
Զանձինս կրթել՝ ՚ի մանկու   թենէ ։
անկիրթ մի ժամանել՝ ծերութի   ասէ,
՚ի ձեռն նեղութե՝ գրաւուն աղ   դէ ։
դիպուածս մուրիկիս՝ մեզ նշանա   կէ,
Յանաքաղ ամս՝ ոյր առակս   ոգէ ։
տրուպ ամենից՝ ուսմանց նիւ   զէ,
Զ թերութիւնս բանիս իւր ներել ժտէ ։

կրկին

ՄԱՆՏՈՆ ԵԱԹՍԻՍԱՑ Ի ԳԱՆԱՆԿԶԱՐՔԱ ՆՈՅՏՐՆ

Պարգևաշնչեան Սամփսոն Բռասսէալցին Հզաւրակէզ Թշնամեաց Հոգւոց Հեթանոսաց
Օծանդակ առ շարն ։

Կայր 'ի հնումն այր մի անուանեալ Սամսոն Թարսո-
սոյ , զոր միջոց հարիւր ամ ժամանակի եռ ծփանօք
պանծն իւր աղօթից , և զժուարին արտաքս եկանէր
'ի յայրէ յորում բնակեալ էր , և ընչել լով՝ զի մի զու-
ցէ զոգէ առիթ մեղանչել առ Աստ(ուա)ծ , անցուցանել լով
զօրն ողջոյն պահօք՝ և զգիշեր ռան հսկել լով , ամ բնակիչք յայնմ քա-
ղաքի այնքան սրբութեամբ ընդունէին նմա՝ և այնքան՝ մեծա-
պէս պատուէին պաղօթս նորա , մինչ զի յամ պաղատանս նոցա առ-
յերկինս՝ խնդրէին 'ի նմանէ աղօթել վ(աս)ն նոցա , և յոյժ ամ պա-
տարագէր նա վ(աս)ն հիւանդի ուրուք՝ ողջանայր իսկոյն ։

Պատահեցաւ զի դուստրն կայսեր յայնմ քաղաքի տկարա-
ցաւ վտանգաւոր ցաւօք , և զի բժիշկքն ոչ կարէին ծանօթա-
նալ զտկարութիւնն նորա , բայց ամ հնարիւք յետևէին գտա-
նել զճար իւր , այլ փոխանակ բժշկելոյ՝ յաւելացուցանէին ըզ-
հիւանդութիւնն , որով կայսրն յոյժ անմխիթարէր , վ(աս)ն զի սիրէր
յոյժ զդուստրն իւր , վասն որոյ տեսանելով նորա զի մարդկային
օգնականութիւն 'ի զուր էր՝ յաւուր միում առաջադրեաց առա-
քել զդուստրն իւր առ Սամսոն Թառսոսա ։

Այնմ այն նախարարքն գովեցին զառաջադրութիւն նորա ,
և թագաւորական իշխանքն տարան զդուստրն թագաւորին առ
Սամսոնն , զոր թէ և 'ի տես զառամութեաննէր՝ բայց զմայլեցաւ
'ի գեղեցկութենէ դստերն , և սիրով հայեցաւ առ նա , յայնմ
պահու ժամանակի ջնջեաց սատանայն յունկն նորա , ասելով՝
ծիլ Սամսոն , մի թողուցուս անցանել այսպիսի բախտաւոր ժա-
մանակ , ասա չիշխանսն կայսեր զի հարկաւոր է թողուլ զդուստրն
անցուցանել զառաջնկայ գիշերս , յայնմ յայրի քում , զի տեսցես
եթէ յանձիցէ Աստ(ուա)ծ բժշկել նմա , և դու աղօթեսցես վ(աս)ն նորա ,
և ասա նոցա գալ առ քեզ վաղիւն զի տարցեն նմա ։

Գօլով բնութիւնն մարդկային տկար , յետևեաց Սամ-
սոնն

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ЗССР-Арм.ССР
им. А. Мясникяна

տօնս զխորհուրդս չարին, և կատարեաց զոր ինչ ուսաւ 'ի սատանայէ, բայց իշխանքն, առաջ քան զհնդունիլն թողուլ զաքադուստրն, առաքեցին մի 'ի նոցանէ զի գիտասցեն զհաճութ կայսերն, կայսրն այն՝ զոր բոլորովին հաւատացեալ էր բարսիմային, երբէք չէր ընկալեալ թողուլ զդուստրն իւր ընդ նմա և պատասխանեաց այսպէս, ընդունիմ զի մնասցէ դուստրն իմ ընդ Աբ աւն այն, և կարէ նա պահել որքան կամիցի, և ես միամտեմ յայդմ մասին:

Յետ ստանալոյն հրամանն թագաւորին, թողին դուստրն ընդ միայնակեացն և դարձան, և յորժամ գիշեր էհաս, դիմեաց սատանայն առ Աճոտոն և ասաց չթողուս մնցանել զայս պատեհ դիպուածքն, ընդ այսպէս գեղեցիկ ստեղծուածոյ, մի երկնչիր, դուստրդ այդ չէ հուշակելոյ զոր հրաժարիցես, և եթէ իցէ նա այնքան անմտութ՝ զի յայտնեսցէ զայդ, ոչ դէ հաւատալոց ատեանն քաղաքն, և աշխարհս ամ՝ ոչ հաւատան երբէք որոք այսպէս առաքինին ընդէմ քոյ, դու կարողես գործել զամ ինչ թարց պատժոյ, յաղագս համբաւոյ, պատուոյ և իմաստութեան զոր ստացար, Տարաբախտ բարսիսայն այնքան տկարէր, մինչ ունկն դիր եղև թշնամոյն մարդկան, մերձեցաւ առ դուստրն՝ և զըկեաց նմա, և 'ի կիտի միոյ կորոյս առաքինութիւն հարիւր ամեաամբարեալ:

Յետ սակաւ ժամանակի զոր ժառանգեաց զմեղսն, հազարաւոր ցաւք կալան զնա, տիւ և գիշեր և ասաց սատանայն Ով ողորմելի՝ դու ես որ աւերեցեր զխս, դու ես որ շրջապատեալ կայիր ինև զբոլոր ժամանակն, և ջանայիր խաբել զխս, և յայժմ 'ի աւարտ վերջաւորեցեր զչար խորհուրդս, բհ Աճոտոն պատասխանեաց սատանայն, մի նախատեր զխս վս միթ առութէն զոր դու վայելեցեր, սորջասցիս ես, բայց զինչ աւել տալոյ բախտութիւն քոյ, զայս, զի դուստրն թագաւորին յղի է, և մեղանչումն քոյ յայտարակելոց է, և դու լինելոց ես ծաղր և յամայնից այնոցիկ որք պատուէին և փառաւորեին քեզ այժմ, և թագաւորն հրամայելոց է քեզ չարչարանօք սպանանել:

Երկեաւ բարսիսայն, ասաց սատանայն, զինչ արարից զի տրգելեցից զայս ուտարութիւնն նախատանաց իմոց, վս ծած-

կեցոյ զմեղքն քոյ, զայս պարտիս յաւել և ոչ մեղանչել, այսպէս.
սպանանել զդուստրն թագաւորին և թաղել զնա 'ի մի կողմ
լերին, և երբ պատգամաւորք հկեսցեն վասն նորա առ քեզ՝ ասա
ցնոսա, թէ դու բժշկեցեր զնա, և նա ել եւ այլ յայսմանէ գնաց
առ ամուսնին իւր, դոքա հաւատասցեն քեզ, և որպէս լը-
ցեն զաղաչքն և զեղծն յանձին, և թագաւոր հայր նորա տխրե-
լոյս լոյժ ապա յետ զանազան ունայն յետևմանց դադարեսցեն ։
Բարցի լայս լեալ յայս միայնակեացն, յետ ևեաց խոր-
հրդեան չարին սպանանեաց զդուստրն և թաղեաց 'ի մի կողմն լեր-
ին, և 'ի միւս աւուրն պատասխանեաց որ ինչ պատահիցեն այլք
'ի սատանայէ և եկեալ մարդն յարքայէ, որոնեցին զնա, ջանացողութ
վա դադեր արքային՝ բայց 'ի վեր եղև և ոչինչ գիտել կարացին
զնմանէ, և իբրև յուսահատեցան որոնելոյ վա նդ՝ երևեցաւ նը
սատանայն և ասաց նոցա, 'ի գուր որոնէք, և պատմեաց նոցա զոր
ինչ անցք անցին 'ի մէջ միայնակեցին և դստերն թագաւորին,
և ապա ասացեաց նոցա զտեղին այն զոր թաղեցաւ իշխանուհին իսկոյն չո-
գան 'ի լայրն, և ըմբռնեցին զբարբառայն, և գտին զմարմինն
դստեր 'ի տեղին ուր սատանայն ասացեալ էր նոցա, յորմէ հանե-
ցին զմարմինն՝ և տարան զայն բարբառայն առ պալատն ։
Յորժամ ետես թագաւորն զդուստրն իւր մեռեալ, և
ծանօթացաւ յամ անցից, արտասուեաց և կոծեաց ուժգին, ժո-
ղովեաց դատաւորքն յանձին, և պատմեաց զամ մեղս բարբառային
և խնդրեաց զկարծիս նոցա զինչ պատիժ տալ հարկէ, ամենեքեան
վճռեցին նմայ մեռանիլ, և յորժամ պատրաստեցին զկախաղանն,
և եկաւ միայնակեացն զսանդուղքն 'ի վեր առ 'ի կախիլ, յայնժամ
շշնջեաց սատանայն յունկն նորա այսպէս ասելով, եթէ զիս
պաշտիցես ազատեցից զքեզ 'ի տանջանաց և ծանիլոյ քեզ
երկու հալոց մղոն հեռի 'ի քաղաքէ, յորում ընդունելոցեն քեզ
'ի նոյն սրբութեան որպէս էիր յառաջ քան զայս, ընդունեցի
ասաց միայնակեացն փրկեա զիս, և պաշտեցից զքեզ, տուր ինձ
կանխագոյն նշան մի պաշտելութեանն ասաց սատանայն, առ որ
երկրպագեաց նմա խոնարհեցուցանելով զգլուխն իւր և ասաց ե-
տու զանձս իմ քեզ, յայնժամ բարձրաձայն ասաց սատանայն ծվ
բարբառայ միւնիթարեցայ և ընկալայ զոր ինչ ցանկայի. ասելով
զայս

զայս Թէքեաց յերեսս միայնակեցոյն՝ և աներևոյթ եղև, և խա-
բեցեալ Սատանայն կամեցաւ ։

Դիտասցեն այսու զի խորհուրդք չարք երբեմն ելանեն 'ի բարեպաշտունեղ մտաց, որ եթէ արգելցեն վաղվաղակի յորժամ յայտնեսցի՝ չէ լինելոց քրէական, և պարտ է ծածկել զգուշութ 'ի յարգանդի իբրև յառաջին յորդորիչ առ մեղս, վասն զի մո-լութիւն բնականապէս ծնանի զմոլութիւնս, և երբեմն քայլ մի սահիլն առաքինութենէ՝ յաճախապէս յետևին այնպիսի դի-պուածք չարք, և առաջնորդին 'ի յաւերումն թարց տեսանե-լոյ նախապէս ։

Թագաւոր ոմն էհարց՝ ցդերասանն, թէ որպէս 'ի ձեռն ար-բեցութեան ցնորին մարդիկք 'ի խելաց, և նոցա հետապօտեալ գտին, կոյր, կաղ, և մուրիկ՝ մատուցին զնա 'ի պալատ արքային ։ ծանուցեալ արքային՝ եկաց 'ի թագստի, և եդին առաջի նոցա սեղան՝ և յորդ գինի, իբրև յագեալք արբեցան՝ առեալ կոյրն զգինին բաժակաւ ասէր՝ տեսանեմ զոյակն՝ զի հանգոյն կարկե-հանի փայլէ ։ իսկ կաղն սրտմտեալ ասէր լուռ կաց ստախօս՝ զի աքացի հարեալ զհոգիտ 'ի միաբնոյդ աստուստ անդամեմ ։ և մու-րիկն անտուստ սպառնայր խրոխտալով, հո՛ր ասէ՝ և մի խնայեր, թէ և սատակեսցի՝ պատրաստեմ տալ զգին արեան դորա մինչև երկու հազար դահեկանս ։

Իբրև տեսեալ արքային զամ արարս սոցա ։ ետ արձակել 'ի պալատէ արքունւոյ ։ և ասէ ցխորհրդակից նախարարս իւր ։ կարծեմ թէ ոչ միայն 'ի ձեռն արբեցութեան ցնորին մարդիկք 'ի խելաց, այլ և 'ի ձեռն փարթամութեան՝ զի եթէ սակաւ արբումն գինւոյ՝ այնքան զօրաւորացոյց ողորմելի արանցն այնոցիկ, որքան առաւել զօրաւորա-նայ մարդ՝ յորժամ հասանէ փառաւորութեան ։ վասն որոյ զգուշանալ պարտ է յոյժ ։ Որպէս և ասացեալ են պարսիկք, թէ արբիլ՝ և զգուշ լինիլ ։ ոչէ արժան, և եթէ ոք գտցէ հարստութիւն՝ և ոչ գործէ զմոլութիւն, այնէ առաքինի ։

Հ.

[illegible]

Հրաշափիլ մեզ պայծառ՝ նորատոյն թա նիս ։
Զաւեսեալք զմկրտարար՝ յաքեթեան տոհ միս ։
Զի նորէ նորոգ՝ ծաղկօք պճնարձա լի ։
Թուրել գնոտ անուշ՝ նոր թուրաստա նի ։
Ունելով զփող՝ քաղցրատոյն գո չէ ։
յակլքիս նորոգման՝ ընդ մեզ աճե տէ ։
Աղաւնեայ նրման ընդ շուղ ծիլծեռ նոյն ։
ունի 'ի թեւ րսին՝ ձայնէ զմեզ ող ջոյն ։
Զընծայն ևանց՝ ասէ դուք ե կէք ։
Ծաղիկք յայտնեցան՝ եկայք և տե սէք ։
Զի ջուր թարկութեան՝ սաստիկ անձրե ւի ։
արդ ցածուցեալ է՝ սաղարդ երե ւի ։
Աղօթք մեր ի ծուլութեան՝ 'ի նմայ լռեա ցաւ ։
սիրտ թարերարին՝ 'ի մեզ քաղցրա ցաւ ։

Այս լուր աղաւնւոյն՝ նորս աւետարա րի ։
օրինակ հընոյն՝ նորըս ցուցա նի ։
Զի աւքըս հայոց՝ տոհմիւք պատուե լի ։
և համայն աղգաց՝ գերօ երանե լի ։
Ուր կարաց պահել՝ զհամբաւ իւր թա րի ։
ընդ ոստնուլ ջանայր՝ հարաւ ընդ գետ նի ։
Զորմէ մինչև ցարդ՝ ոչ ոք խորհե ցաւ ։
և ոչ օլինսամ՝ ումեք շարժե ցաւ ։
Այանորոյ ընդ ծով՝ ալէ կոծե ցաւ ։
և սասանիկ վէտօք՝ անպիտանա ցաւ ։

Ամենայն գլթած ծծն անքըն նինն ։
որ սիրտ լթադաւանորաց ունի 'ի ձե ռին ։
նայեցաւ 'ի մեզ յայս դարըս վեր ջին ։
որ մեզ քաղցրացոյց՝ թարձր տիրու հին ։

Ճայթեաց ՚ի մէջ լոյս՝ ՚ի յարեւմը տէ ։
Վշնորհս ողորմութեան վեհագոյն գա հէ ։
Կայսեր ըռուսաց ԵԿԱՏԵՐԻ Նէ ։
յաղթող թագուհւոյն՝ կայսեր բազար մէ ։
Որ հետեւեցաւ՝ տէրունեան քա նի ։
առակաւ խրատոյ՝ յաւետարա նի ։
Վասն որոյ տանի՝ փրկչէն երա նի ։
զի խօթացելոցս՝ քաղցրութեամբ նա յէ ։
Զխոցելոցս վէրօք՝ ՚ի ճանապար հի ։
զոր անցաւորաց՝ անփոյթ համա րի ։
Սա շնորհիւ իւրով՝ առ մեզ հասա նի ։
վէրացըս դընէ՝ զձէթ եւ գի նի ։

Ո՜վ քարձրագոյն տէր՝ մայր ողորմու թեան ։
մեծացուցանեմք՝ ըզքոյդ գթու թեան ։
Մաղթեմք յարաժամ՝ առ տէր զօրու թեան ։
հաստատեսցէ մեզ միայն՝ գահըդ բարձրու թեան ։

Այս շնորհս տիրուհւոյն՝ զմեզ ծանուցա նէ ։
աղաւնին մաքուր՝ յողնոծա զար մէ ։
Զշեղ ողորմութեան՝ վեհագոյն մօ րէ ։
գեր ուրախութեամբ՝ ըզմեզ ցուցա նէ ։
Այսէ երջանիկ՝ րաբունըն քա րի ։
սրբազան Յովսէփ՝ արդութեանց տոհ մի ։
Հովիւ մեր հօտից՝ ռուսաց աշխար հի ։
շառաւիղ բարի՝ ՍԲ Էջմիած նի ։

Սա երկրորդ մովսէս՝ ՚ի մեզ տեսա նի ։
աղքատէր գոլոյն՝ նորս իսրայէ լի ։
Զի նոյ ազատէր՝ ըզ ազգըն գե րի ։
քանզի վերջապէն՝ հին փարաւո նի ։
Միջնորդեալ կոչէր՝ յերկիր աւե տեաց ։
հաղորդել շնորհաց՝ արքային կե նաց ։
Քաղաքսն փրկեաց՝ ՚ի ձեռաց դիւա նաց ։

Անցոյց ընդ ցամաք՝ զկեանըս կարկա ռեաց :
Իբր սա նոյնապէս՝ ընդ իմամար տեալ .
Ընդ չար գազանին՝ որ էր զմեզ տի րեալ :
Զի թակարդ որոյ՝ յար 'ի մեզ լա րեալ .
Յաղտիւք ծուլութեան՝ զկեանըս մեր գե րեալ :
Ցորմէ և խրատիւք՝ զմեզ ուսուցա նէ .
'ի գերութենէ՝ խնամով ազա տէ :
Առ ԿԱՅՍՐ'Ն ռուսաց՝ միշտ բարեխօ սէ .
Փրկութեան ըզշնորհս՝ ընդ մեզ վայե լէ :
Զորոյ մատուցաւք՝ շնորհակալու թիւն .
և զաշխատանացն՝ տալ գոհու թիւն :
Որոյ միշտ տքնի՝ հայցել զփրկու թիւն .
'ի մեզ. գթալով՝ հօրն քաղցրու թիւն :

Թռչուն գովելի՝ նորըդ ազդա րար .
անխօս և խօսուն՝ ձայն ուրախա րար :

Այլ թէ դու մօրէ՝ նորադոյն ծը նար .
տաս մեզ քաղցրութիւն՝ ով զուարճա րար :

Դու զուրախացիր՝ ընդ քոյ սիրո ղաց .
որք ցանկան ըզ.քեզ՝ յար ընթերցո ղաց :

Ն.քեզ ցնծութիւն՝ զի յառաջ ե լեր .
զայգիս փրկութիւն՝ զմեզ աւետե ցեր :

Ունիս և ընդ քեզ՝ ծաղկունք պատուե լի .
զանազան զլուր՝ քաղցրադոյն բա նի :

Սոյնպէս և խըլրատ՝ նման մարգար տոյ .
'ի քեզ տեսանի՝ յեռեալ ընդ ոսկ ւոյ :

Խոնարհութիւն՝ մարդկային բա րուց .
ոչ թէ հասարակ՝ այլ ընդ սակա ւուց :

Բամբ

Բամք գոհ որք սիրեն՝ գոհ և բամք ա — տողք ։
էն դասք որք գովեն՝ գոհ և քամբա — սողք ։

Ինքեզ երանի՝ և լինիս գո — վեալ ։
Եթէ ոչ դրդիցիս՝ գոլով տոտը — մեծալ ։

Յանկացողք քանից՝ և սիրողք քա — րեաց ։
Ոչ երբէք առեն՝ ըզնոյն սիրո — ղաց ։

Այնպէս ապաքանք՝ և գշտողք քա — րեաց ։
խոտեն զքարիս՝ և գովեն չա — րեաց ։

Ո՛վ դու քաղցրախօս՝ մի վարանի — ցիս ։
և մի ՚ի քանից՝ նոցա տրտմի — ցիս ։

Գրուածս իմ փոքրիկ՝ ընդ քեզ ունի — լով ։
Յորոց պատահին՝ զայս ընթեռնը — լով ։

Ի դիմաց իմոց՝ դու աղերսես — ցես ։
և զմաղթանս իմ՝ զնոսա ասա — ցես ։

Նա որ զայս գրեաց՝ չէ հմուտ քա — նի ։
և ոչ տաղաչափ ոտանաւո — րի ։

Ի՞ այս խնդութիւն՝ իմս ծնըն — դեան ։
Խնդակից եղև՝ յիւր կարողու — թեան ։

Նման քամբասել՝ մի վարկանի — ջիք ։
Այլ գթածօրէն՝ նըմայ ներես — ջիք ։

Յորքան ժամանակ՝ մընայ կենդա — նի ։
Պատրաստ ծառայ՝ նոյ ձեզ լինի — ցի ։

Երկու որդւոց, մուրացիկք եկեալ առ հայրն 'ի Սահակ, պատմ-
ատուն կեղեւտուք առանց շապկի, մինչ գի մերկ երևէին,
կոչ ումութ է խնդրէին 'ի նմանէ. և իբրև զհանդերձս 'ի նմանէ
խնդրէին' այլև ոչ լուութեամբ ունէին դիր լինէր քանից նոցա ։
Իսկ կոչեալ առ ինքն զմին յաշակերտաց իւրոց ասէ ցնա
երթ 'ի մայրի և անդ յայն նիշ տեղւոջ գտանես զծառ երկճղի
և առեալ զհանդերձս որ անդ կան բերցես այսր ։
Իսկ յորժամ աշակերտն գնացեալ եգիտ զամ 'ի ծառոյն
եբեր առ հայրն, Նա առեալ զնոսա ասէ ցմերկ մուրացիկ աղ-
քատսն եկէք գի մերկք էք զայս առէք և զգեցարուք ։
Իսկ նոցա զայն տեսեալ ծանեան զոր ինչ եղեալ էին,
և յայտ կամօք ի հարան ։
Եւ այսպէս որք պայլոց հանդերձս զաճաճանութեամբ
խնդրէին' ընդունելոց ամօթով ուլին ։

Նոր Ամիսք Գաղղիացւոց, այսինքն Ֆրանսիացւոց սկսեալ Սեպտեմբեր 22 [illegible] 25 ։

Անուանք Նոր ամսոց Գաղղիացւոց				
		Աշուն		
Վենդեմեռ, ամիս ժողովելոյ խաղողս		սկսեալ Նոյեմբեր 25	էն մինչև ցԹեբեթ 24 որ եղև	30օր
Բրումեռ	ամիս ցօղոյ	Թիրայ 25	դամայ 24	30
Տրիմեռ	ամիս կարկտոյ	Դամայ 25	Համիրայ 24	30
		Ձմեռն		
Նիվօ	ամիս ձիւնոյ	Համիրայ 25	արեամ 24	30
Պլուվիօ	ամիս անձրևոյ	Արեամ 25	ովդան 24	30
Վէնտօ	ամիս հողմոյ	Ովդան 25	Նիրհան 24	30
		Գարուն		
Ժերմինալ	ամիս պտկելոյ	Նիրհան 25	շամս 19	30
Ֆլօրէալ	ամիս ծաղկանց	Համս 20	սադամ 19	30
Պրերիալ	ամիս ճարակելոյ	Ադամ 20	շբաթ 19	30
		Ամառն		
Մեսիդօռ	ամիս հնձելոյ	Հբաթ 20	Նախայ 19	30

Թէռմիդօռ ամիս ջերմութ. Կալոց 20 Դամար 19 30

Ֆրուկտիդօռ ամիս մրգաց Դամար 20 Նաւասարդ 19 30

Մնացորդ հինգ աւուրն տարւոյ (զ աւելեալսն որ 'ի մեզ) սանկիւլօթ կոչեցեալքն կատարեն զայսոսիկ տօնախմբութիւնս :

Լէվէրտու	Առաքինութիւն	Նաւասարդ . 20	1
Լէժէնի	Ուշիմութիւն	21	1
Լէտրավէյ	Վաստակ	22	1
Լօպինիօն	Խորհուրդ	23	1
Լէ ռէկօնպանս	Վարձատրութիւն	24	1

Բովանդակեցան աւուրք 365

Նահանջ տարոյ յաւելորդ մի օրն կոչեն սանկիւլօթիդ 'ի նոյն աւուրն վերակրկնելոցեն զերգումն իւրեանց այսինքն Ռէվօլիւցիօն. կամ փոփոխման : Իսկ ամիսքն բաժանեալեն 'ի յերիս տասն աւուրս և անուանակոչութիւնք աւուրցն են այսոքիկ :

1 : Պրիմիդի	4 : Կուարտիդի	7 : Սէպտիդի
2 : Դուօդի	5 : Կուինտիդի	8 : Օկտոդի
3 : Տրիդի	6 : Սէքստիդի	9 : Նօնօդի

10 : Դէկադի

Սնդուկ մի փակեցեալ հաստատեցաք և եդաք 'ի գանձատան սոյն եկեղեցւոյն մերոյ որոյ վերակու. տախտակն ցելեալ է որ պէս դրամն անցանել կարի և 'ի վերայ սնդկին կարգեցաք նախ զվերակացուս, զի եթէ ունիցին ոմանք գրուածք ինչ և կամիցին տալ զայն 'ի յաղագ արարին և ոչ կամիցին զի յայտնեսցի յանուանէ իւրեանց գրեցեալն կամ ինքեանք թագուստ բերեալ և կամ ձեռամբ այլ ումեք առաքեսցեն արկանել 'ի սնդուկն այն մեք բանալցեմք զսնդուկն ամ սուր և զոր ինչ գտանիցեմք անդ գրեցեալ յաղարկելոցեմք վաղվաղակի առ 'ի վեր կարգեցեալս վերակացուս որպէս զի նոքայ վերահասու լեալ դրուածոյն զոր ինչ 'ի նոյանէ հարմար վարկցեն առաքեսցեն 'ի տպարանն զի տպեսցուք, որոյ վասն խնդրեմք 'ի հասարակութենէ զի ով ոք ունիցի որոք գուրք և այլն որոյ տպելն ցանկասցի կամ առաքեսցէ 'ի տպարանն, և կամ արկցէ 'ի սնդուկն, նա և յուսամ արդունաճորիլ թողութեան հասարակութեան զի եթէ իցէ 'ի գրեցեալն բան անհարմար և կամ արտաքոյ օրինաց և քաղաքավարութեան որք ոչ գտցեն ըղհաւանութն վերակացուացն զանցեմք առանց զայնպիսիս տպելոյ ։

Յուսամք զի ներեսցէ մեզ գրողն պատմութեան և որպիսութ. ղէկոր քաղաքին զի լծէ և եդիտ զայն պհանձութիւն վերակացուածն այլ որով հետև զկարդ խօսից մերդ արարիս այժմ չէ 'ի վերայ քաղաքաց վասն այնորիկ պահեցաք զայն այսուհետև եթէ հանդիպեսցի ժամանակ հարմար տպելոցեմք և զայն ։

Արքեպիսկոպոսին Տէր Յովսեփեան [illegible]

Շնորհակալութիւնն իմ գթածութենէ քոյ, թէպէտ ընդու-
նելոյդ վճռծայն իմ յառաջնոյ Աղձարարին, ոչ բաւէ.
գրէ իմ ճառեալ ասա, Այլ յուսամ հաստատեսցես զայն ; այլ մի
ընծայիւքս՝ զոր համարձակեցայ պատրաստել, և այսու մատուցա-
նեմ սրբութեան քոյ, որոյ և սգթածօրէն ընկալնուլն քոյ մախիթ եմ ։
Որովհետև տեսանեմ, զի հաճեցար անուանակոչութենէ
իմմէ՝ համարձակիմ հրաւիրել զմն՝ ի նոյն հանդիսի քոյ, դնել
կառաջի փոքր ինչ զանազանութիւն անցեալ ապագրութեանն, որ կա-
րելի խորթ իցէ թուեցեալ ոմանց Ընթերցողաց ։
էջ 3 տող 1 փոխանակ լինելոյն տրտմութեան տպեցեալ է տրտմութիւն

3	24	յառաջածման	յառաջածութիւն
4	2	յայտարարութեան	յայտարարութեան
5	15	ձեռնարկութեանս	ձեռնարկութեան
6	18	պատրաստելոյ	պատրաստելոյ
8	26	մանկունք	մանունք
14	14	կոչեցեալն	կոչեցեալն
42	5	սրբութեան	սրբութիւն
44	6	պղալանաց	նախատանաց
46	22	յուսամ	յուսում
48	3	հոգտեմբերի	դեկտեմբերի

Զայս միայն յոյնց գրաճածոց զոր աստ գրեցեալ (որոյ և ոմանց յարմարագրութեան սղալանքն զանց արարի յաղագս երկայնաբա-նութեան) Այլ կենդանեաց և այլոցն ոչ համարձակեցայ դատել քանզի յանէլի համարիմ քան զկարն իմ ։

Յուսամ խոնհեմութենէ սրբութեան քո զի թողցես զհամարձակութիւն իմ զայս և ըստ նախագոյն սիրոյդ համարելցես զիս
Սրբութեան քոյ միշտ խնամոն

'Ի Մադրաս
Դամայ 30 1794 ։

ՈՒՐԱԽԱԿԻՑ ։

Զքամ ազդարար տրտմութեան ծանէ,
զի յոյժ ծանր գործ զիս վշտակե ցաէ,
ոչ վիճակեցից այլ ես յանձն ա ռի.
չէ լինելոյն առնել նման յիմաւ էի ։

Ար-

Արդէն իմանամ մինչէ անտա   գան ,
զբարեկամութեանն յոյժ սաստիկ սահ   ման ,
Թէ ոք կամի. գոլ համեմատ անու   ան ;
Նա գոհել պարտէ զկեանս իւր հա   մայն ։

Զի բարեկամաց պարտէ հատկա   գայն ,
ջերին հանդէպ լինել ջատագով բա   րոյն ,
զոր լինչ խոստանան բարեկամու   թեամբ ·
պարտին կատարել հաւատարմու   թեամբ ։

Արդ ես վաղվաղկոտ զոր քեզ խոստա   ցայ ,
և հաւատարիմ նզովալ հուչակե   ցայ ,
տեսանեմ այսօր շուարմամբ բաղ   մու ·
զի ծանրէ զլուծն և անձն իմ ան   բաւ ։

Զէ այնքան դժուար բարեկամաց   հարկ ,
Թէ չեղէ ուրեք անալի ներ   հակ ,
զինչ կարէ առնել ողորմելի   մի ·
որինչ աշխարհ համայն ներհակ երե   ւի ։

Սակայն իմ զայս առաջարկու   թեամբ ,
կամիմ քեզ պատմել փոքրինչ յայտկու   թե ,
թէ երևիլի քոյ ասացեալ հանդի   սի ,
որքան վանական վարուք քեզ տե   սի ։

Իմ լուր դու եղբայր խնձ վզուշու   թեամբ ,
ոչ տրտում դիմօք այլ ուրախու   թեամբ ,
քանզի ազգն մեր ուժ սիրեն կա   մօք ·
խօսեն ընդ նմա միշտ հայոյա   նօք ։

Դամայ ամոյ մին ՚ի յառաջօ   տուն ,
դարձեալ ՚ի քնոյ կորի վաղա   դուն ,
փոխ առեալ զսչս ըստ մեր առա   կին ,
առ ՚ի տեսանել թէ իմ ներհա   կին ։

Իմ համդիպեցայ միոյ նախա   պէս ,
քեզ ՚ի դիրկս առեալ երթայր փութա   պէս ;
՚ի հարցանելն իմ ընդ քեզ զինչ ու   նիս ·
եցոյց ասելով և քեզ աւե   տիս ։

Ան

Յանցանիլ նորայ եկին սպէ եր   կուք ,
Համբարառ խօսելով քաղցրաբար բա   լուք ,
տեսանելով զնս 'ի յեռուստ ցու   ցին ·
պատմերձեցեալ քեզ զնս մատուս   ցին :

Տես եղբայր ասեն զգաստ լեր թէն հայ   ոց ,
ուր ոչ գոյ ինչ նոր քայց լուրք անցե   լոց ,
նա և մի երազ և կամ թէ տե   սիլք ·
որք չեն հարկաւոր և ախորժե   լէք :

Գրկեցի զքեզ իբր ստոյր   կան ,
և հոգւոյ համի կարի տրտմա   կան ,
և տեսանելով զի չէր ինչ հը   նար ·
պատասխանեցի ստոյգ   բար :

Եղբերւրք արտասուաց քաղան իւրա   պէս ,
սիրոյ 'ի սիրտս ողբալ մանկա   պէս ,
մի 'ի նոցանէ ցաւս իմ նշմա   րեալ ·
առ տունն իւր գնալ զիս խնդիր որ   կեալ :

Զոր զ՞աւնութեամբ 'ի տունն նոյն   ոյ ,
և անդ լցուցի զգաւց առա   տոյ ,
և մինչ բազմեալք մեք 'ի սեղա   նոյ ·
զոր ինչ խօսէին եղև վան   քոյ :

Բազմեալքն 'ի սեղան անդ սմեն   քին ,
զմի հատ 'ի քէն 'ի ձեռս ունե   ին ,
ամն ընթերցանոյր և ամն առ   ւէր ·
եւ լուր նոյէի թէ զինչ ա   ւէր :

Մինն խօսեցաւ քանզի հաւ անա   կան ,
միւսն հանդգնեալ քանի նե րհա   կան ,
այլն դոհանայր զած ընծա   թեամբ ·
այլն նախատէր յայտ ատելու   թեամբ :

Իսկ 'ի բազմելոցն որ էր մեծա   յիս ,
խօսէր ընդ այլոց ստակս ուսուցա   կիս ,
չէր խօսեալ եւ երբէք նախա   գուն ·
մինչ լուաւ ասելն [illegible]   հուն :

՚Բացեալ զբերան իմ յայսմ վայ   րի ,
քանզի համբերել այլ ոչ կա   րէի ,
պատասխանեցի իւրաքանչիւ   րոյն ·
յորժ հանդարտ վարուք առ քեզ ասե   լոյն ։
Նախ սկիզբն առեալ առ Նա որ ա   սաց ,
բոլորնէր անցեալ ոչ Նոր հՆա   րած ;
հարցի համարձակ զինչ կամէր Նո   րոգ ·
զի գրեալն համայն չէր տեսեալ ոչ   ոք ։
Զինչ գոյ ՚ի գալստեան հարցի երկրոր   դին ,
որ գովաբանէր զգործս այլ ազ   գին ,
լծէ կամիք կարդալ ով ինչ վառա   ւէ ;
գիւրինէ զգործն որ և սա ձա   ւէ ։

՚Նստելոցն անդր կային և ս   մանք ,
ոյք յանկլիացւոց խօսէին վանկ   վանկ ,
հատկապէս մինն հմտավարժ ա   ար ;
ոչ գիտէ այլ ինչ լծէ ոչ է , բի ,   սի ։

Ասացի Նմա ով Նրբայն   Նին ,
սա ոչէ· գալստեան այլէ մադա   պէն ,
քննեմ նախսապէս զսահմանս անուա   նից ·
գտանիցես զայս համեմատ գոլ   այնց ։

Իսկ յետ փարահիս ով դու Նորա   ծին ,
իւրաքանչիւրոյն հատուկ առան   ձին ,
և զայս ասացի ես վաղճանա   կան ·
հանուրց եղելոյն իբր պատաս   խան ։

Սովորութիւնէ մեզ ամենե   ցուն ,
միշտ գովաբանել զհարսն դրա   ցուն ,
անկարելոյ մի միշտ անկնկա   լեալ ·
զի ամենայն ինչ ծնցի կատա   րեալ ։
Ծանիր վերջապէս զեզակացու   թիւն ,
այսքան առնելոյս ծդաբանու   թիւն ,
զի ոմանք խնդան ոմանք դսրո   վեն ·
ոմանք ծիծաղին· և ոմանք գո   վեն ։

Նախ

Անհնարէ տալ վճիռ կարծե լի ;
Թէ որն եղև արդեօք յաճե լի ,
քանզի և ատօղն յորժամ հասկա նայր .
ոչ այլ ինչ ասէր այլ լուռ ընթա նայր :
Նախ ընթերցողաց ասացի զէմ քան ,
այլ արդ տեսանեմ զի ոչ ընթեր ցան ,
հարկաւոր վարկայ քեզ վերակր կնել .
զոր անդ ասացի և աստ երկրոր դել :
Լուր դու ազգասէր զբան իմաստ նոց ;
զոր և ես լուայ 'ի յոմանց գիտ նոց ,
չէ մեծն 'ի հարուստ միշտ պատ ձի .
որոյ հաճաստին 'ի մեզ տեսա նի :
Պահեա՛ 'ի սրտիդ՝ զոր լուար 'ի վեր ,
և մի կորզանալ այլ միշտ աշխատ լեր ;
զի եթէ չիցէ քեզ բախտ ձախո ղակ .
յուսամ լինիցիս բազմաց օրի նակ :
Լաւն այսց բանից մխիթարու թիւն ,
քեզ մատուցանեմ ծերոց ասու թիւն ,
Թէ կամիլ թռչիլ ընդ թռչնոց հա մայն .
փութով թօթափին զփետուրս ամե նայն :

Իմ յաճել քանզայս պարծանօք մնամ
ազգասէր հայոց քեզ սերտ ԲԱՐԵԿԱՄ

Յաղագս չքաւորութեան և պատերազմաց գաղղիացւոց բազմապիսի գրեցաք յածին 'ի թերթս ամսնեցուն, այլ զստուգութիւն նոցա 'ի պատմագրարարեալ ապստամբ, դրեցից ազնուութեանդ ինչ ինչ, որ առաւել հաւաստոյն է ։

Լսեմք թէ մեծ բանակն կայսերական, բայց 'ի կորգելոյ զ.քաղաքն, զորս առեալ էին գաղղիացիք 'ի կայսերէն, որ ըստ օրէ յառաջ խաղալով տիրեալ է .քանի մի մեծամեծ .քաղաքաց և երկրին գաղղիոյ • որով և ասի, թէ յոյժ նուազեալ է այժմ զօրութիւն գաղղիացւոց •յերեսաց զօրու կայսերին ։ վասն որոյ 'ի խորհուրդ մտեալ իշխանաց նոցա 'ի փարէզ, ածեալ են զ թագուհին առաջի իւրեանց, և սպառնացեալ մահու ստիպեալ են զնա գրել առ եղբօր որդի իւր առ կայսրն, զի յետս դարձուսցէ զզօրս իւր յերկրէն գաղղիոյ, ապա թէ ոչ' ասեն, և զքեզ սպանցուք իբրև զայր ...

Նա որս համարձակ պատասխանի տուեալ է թագուհին, թէ արարէք ընդ իս զոր ինչ և կամիք • քանզի չեմ ինչ լսելոյ բանին, զոր ինձ հրամայէք առնել • զի ես հանապազ սպասեմ մահուան իմոյ ։

Զայն լուեալ ապստամբաց' թողուն զնա • և հանեալ 'ի բանտէ մահապարտաց, ուր փակեալ էին զնա զօդասքինն, դնեն յընդարձակ տեղւոջ ։

Այլ այժմ' որպէս լսեմք • միաբանեալ են դեռևս զնա 'ի նոյն բանտ մահապարտաց • յորմէ և գուշակի, թէ կատարած նորա մահ իցէ ։

'Ի փարէզ մայրաքաղաքն գաղղիացւոց' և յամ երկրի նոց է նեղութիւն մեծ վասն նուազութեան հացի • վասն որոյ՝ և դեխաճորքն ապստամբաց նորոգ կանոնս սահմանեալ են, •զի ժողովուրդքն առ հասարակ զ.քաղաքական պահս պահեսցեն զամիս մի • մինչև հնարեսցեն գտանել ուստեք ցորեան • քզի սպառեալ են 'ի նոցանէ վաճառականք ցորենոյ յայլ և յայլ կողմանս աշխարհի • զի առա-

քես

քեացեն 'ի գաղղիա · այլեւ այս դուռն ուրեմն յաջողի նոցա · զի ամե-նեքեան գոլով թշնամիք · ոչ ա՛պ յօժարի տալ նոցա զայն, այլ եւ լուաք յաւուրս յայսմիկ, զի նաւք գաղղիացւոց՝ ոյք էին յա-ջնկաւանս եւ քարձեալէին անտի ցորեան առ 'ի տանիլ յերկիր իւրեանց, կրանատւքայն արգելեալէ զի մի տարցեն · վասն որոյ հանեալ զ ցորեանն 'ի նաւուց, վերստին դարձուցեալեն 'ի համ-բարս քաղաքին ։

'Ի վերա առաջին օրինաց անձուեթեան՝ յաւելեալեն այժմ եւ օրէնս ինչ անկրօնութեան, որով արգելուն զի եւ իցէ հաւատս եւ բարեպաշտութիւնս, այլ զի ամենեքին անձնապաշտք իցեն քան պաշտամանն իմիք հետեւօղք · վասն որոյ եւ օր քան զօր աւաճելու չարութիւն եւ անօրէնութիւն 'ի նոսա ։

Ցաւուրս յայսմիկ՝ որպէս լուաք հաւաստեաւ · նաւա-հանգստին ինկլեզաց եւ սպանիացւոց, որ կայր 'ի վաղուց հետէ 'ի ծովն միջերկրական, 'ի 29 օգոստոսի աւեալեն զԹօլօն քաղաք՝ ուրէր ամ զօրութիւն նաւահանգիստ իսին գաղղիացւոց · եւ 'ի տիրել քաղաքին հրամայեալեն փաղփաղակի պարզել զսպիտակ դրօշակն թագաւորական, հռչակ արկանելով, եթէ տիրեն այնմ յանուն Լուդովիկոսի ԺԷ երորդի, որէ որդի սպանեալ արքային ։

Իսկ ապա նոյն հետայն հանեն 'ի ցամաք զ չորս հազարս յորանց զինու վառելոց, եւ առաքեն 'ի վերա առկաճառօր բանակի ապստամբ գաղղիացւոց, որ կայր փարսախաւ միով հեռի 'ի քա-ղաքէն · որոց գնացեալ ցրուեն զամենեսին, եւ սատակեն զբա-զումս, եւ զոմանս կալեալ դնեն 'ի կապանս · բայց անկանին եւ 'ի սոցանէ արք, թուով իբր քսան ։

Այս բանակ, զոր կոտորեցին անգղիացիք ընդ սպանի-ացւոց, էր առաքեալ 'ի հասարակութենէ ապստամբացն փարի-զու 'ի վերայ Թօլօնի եւ մարսիլիոյ · զի բնակիչք այսցիկ քաղա-քաց հակառակ գոլով փարիզացւոց խորհէին ապստամբել 'ի նո-ցանէ · վասն որոյ եւ կարծի, թէ քաղաքս այս կամիլին անձնա-տուր լինել իցէ յանգղիացիս եւ'ի սպանիացիս ։

Ապստամբք գաղղիացւոց այնչափ ուրախ երեւին լինիլ ըստ անկարգութեանս իւրեանց ; մինչեւ տօնս կարգեալեն կա-տարել ամ ըստ ամէ յօր յիշատակի ապստամբութեան իւրեանց

եւ

և զայս առնեն ոչ միայն 'ի գաղղիա, այլև յամ տեղիս, ուր ցրուե-եալեն 'ի նոսա։

Վասն որոյ լուաք. զի և յալթկուռնա ուր դոյ նաւ մի ֆրանսացւոյ, 'ի 14 յուլիս ամսոյ կամեցեալ առնել զնոյն տօն ու-րախութեան 'ի նաւի անդ. խնդրեալեն զլատին քահանայս զը-զի պատարագ մատուսցէ նոցա 'ի նաւի, այլ ոչ դարուք 'ի քահա-նայից առնուլ յանձն կատարել զայն, գօնսուլն գաղղիացւոց գնացեալէ առ կառավար քաղաքին՝ խնդրել, զի հրամայեսցէ միում 'ի քահանայից կատարել զկամս նոցա. բայց կառավար իշ-խան քաղաքին պատասխանի տուեալէ նմա, թէ զո՞ր խնդրէք զը-հոգևոր ինչէ. վասն որոյ և արտաքոյ գոլով իմում պաշտօնի, ան-պատեհէ ինձ մխիլ 'ի նոյն կառավարութիւն։

Զոր լուեալ գօնսուլին գնայ առ առաջնորդն՝ 'ի նմա-նէ խնդրել զնոյն. Այլ և նա տուեալէ պատասխանի, եթէ քահանայք որոց կարողեմ հրամայել, զբաղեալեն 'ի պաշտօն ե-կեղեցեացս, իսկ յորոց վերա չունիմ իշխանութիւն՝ անհնարին է ինձ հրամայել ինչ նոցա. վասն որոյ դուք ձեզէն խնդրեցէք թերևս գտջիք զոք։

Հուսկ յետոյ 'ի խնդիր ելեալ ֆրանսզաց, գտեալեն զգորսիկացի քահանայ մի աղքատ, և հաճեցուցեալեն երեք ոսկի դահեկանօք, զի կատարեսցէ զխնդիր նոցա. բայց լուեալ զայն այլոց գորսիկացի քահանայից, երթեալ մահ սպառնան աղքատ քահանային, եթէ յանդգնեսցի գնալ 'ի նաւն և կատարել զը-կամս նոցա. վասն որոյ երկուցեալ քահանային՝ զայն օր խոյս տուեալէ 'ի քաղաքէն. որով և ֆրանսզք չեն կարացեալ ընդ կամս իւրեանց կատարել զտօնն։

Իսկ վս̃ մարսիլիա քաղաքին ծանիք միանգամ, զի վասն լոյ ապստամբութն̃ նց̃, զոր ասացաք վերագոյնդ, փարիզցիք առաքեալեն 'ի վր̃ նց̃ զ40 հազար զօրս առ 'ի նուաճել զնս̃, և 'ի ընդդէմ դնել նաւահանգիստի անգղիացւոց. վս̃ 'ի հասանիլ նց̃ անդր; 'ի դիմի հարեալ նց̃ բնակիչք քաղաքին, այնպիսի մեծ կո-տորած եղեալ 'ի նմա, մինչև հեղեղք արեանց յորդել 'ի քաղաքէն։ Յորմէ և ակնունիմք, եթէ 'ի գնալ անդր նաւահանգիստին անգղի-ացւոց, որ և չէ իսկ հեռի 'ի նցնէ փութով առցէ և զայն քաղաք.

Հիմդ

Ծաղկաքաղ լուսոյ կազէթաց հանդերձ նախերգանօք
՝ի թարգմանչէ այն Հերոդոտ առ ընթերցողացն ։

Թէպէտ ասիցեն ոմանք զի զլուրջն գրեցեալս աստ
լուծեալ է ի՛ն ինքեանք ամենեքեան և վ՛ս այս հար-
կաւոր համարէ ասել, զի ունէր առաջի յաւելլի
քան զքսան գաղէթս, թէ ուեղոյս, թէ կալկա-
թու, և թէ թումբայու, և ամ ջանացողութեամբ ընթերցաւ․
հարցուց և խորհուրդ էառ թէ որն թարգմանիցէ արդեօք, և
ոչ գտանելով հնար արժանաւորելոյ պաշխատանս իւր յաղագս
ցանկութեան ընթերցողաց, փութապէս գրեաց զայսոսիկ․ և որոյ
վասն խնդրէ թողութիւն յաղագս պակասութեանց ոճոյն, և
թէ ասիցեն այպ, զինչ ՝ի գալէթոջն պատասխանէ խոնարհու-
թեամբ և խնդրէ, զի նոքա որք ոչ գիտեն զլեզուան կազէթաց
ճշմարտիցեն զպատասխանիս իւր յոմանց գիտողաց, զի յաւելլի
քան զմի ՝ի չորից մասանցն պատմէ թէ որք ինչ վաճառէ կամ յերբ
վաճառէ, մի մասն զկացութիւն զօրաց և զօրապետաց իւրեանց,
որ ազգն մեր ոչ ունիք ծանուցեն․ զմնացորդ բաժինն լցեն ռամ-
կաւորօք և այլ գրեցելովք, որք եթէ ընծայեսցեն ազգին մերոյ
յաւելլի օգտակարութիւն անուանին ՝ի նոցանէ քան բարո-
յականք, վերջապէս ոչ կամիմք իբրև զչար խօսել զնոցանէ, քան-
զի թէ այսպէս և թէ այնպէս արժանին զովութեանց վ՛ս բա-
զում պատճառաց բարեաց, այլ այս միայն խորհեսցէք թէ զինչ
և որքան լուրք գտան․ նոքայ որ մինչ ունին սուուր ժամանակաւ-
լցին զերկուս թուղթս բովանդակ, և այսու հաւատացէք, զի թէ
իցէր ՝ի նոցայ բան արժանաւոր ծանօթութեան ձերոյ յոյժ փաղ-
փաղկի թարգմանողն ջանալոյ էր պաշխատանս իւր նոքումբք
ձեզ հաճոյացուցանել, և վերջապէս զայս միայն ասեմք զի ձեռնար-
կելով մեր յայսմ մասին յաւելուլ ՝ի կազէթաց զլուրս յաւել
ապշելիք․ քան զառաջանալ կարենամք, քանզի այնքան հակառակ-
են միմեանց մինչ զի միոյն գրեցեալն յայլում հակառակի, մինչ
այնքան զի բազմիցս հանդիպեցաք, զի միում կազէթի յայտնեցին

ըն

զ Մանչուճանէ ումեմն, խոկ 'ի միւսում կենդանութիւնսն, զայս
եամ ընթերցողաց ծանօթ, ինչ և իցէ առ 'ի մխիթարել ընթերց-
ցողացն սոյնոյ տետրակիս ընծայեմք ծաղկաքաղ լուրք եւրոպիու.

Երրորդ դասնոյ ամսոյ կազէթն, յրատարակեցաւ հրամանաւ, թէ զորքն
քաղաքապետութ զանազան աշխարհ լուրք եւրոպիու, թէ զորքն
միաբան տէրութեանն 'ի քաղաքէ դիպուածս պատերազմ յաղ-
թանակութեամբ, թէ 'ի ցամաքի, և թէ 'ի յերեսս ծովու. որ
'ի 26 երրորդ աղոստ ամսոյն մինչև ցյունիսի 1. քառն և հինգ
պատերազմական նաւք անգղիացւոց, դիմացեալ ընդ 26 նաւացն
ֆրանսիսացն, մարտուցեալքն ընդ միմեանց այնքան սաստկու-
թեամբ, մինչ զի 2 նաւք ֆրանսիսաց ջրասուզեալ եղեն, և
յաւել մասն 'յերկուց կողմանց նաւացն անկարացելեն կորուսանե-
լով զկայմն, և ֆրանսիսքն թողով 10 թէ 12 նաւքն նոցա ըն-
թացքովն փախուցեալքն, զինացեալքն ընդ նաւացն անգլի-
ացւոց այնքանէին նուաղեալ, մինչ զի հաղթօղն ոչ կարիւր զհե-
տեւ պնդել յաղթեցելոյ. յայսմ կայութեանն 'ի բերմանէ հողմոյ
4 թէ 5 նաւք ֆրանսիսաց զերծեալ փախեալքն, բայց 7 'ի նա-
ցանէ՝ որք կալան անգղիացիքն, փութային տանել զնոսա ընդ
հետ նաւացն իւրեանց առ Ալիոնհէդ, զի նորոգիցեն զեւրանս; և
տապահովեսցեն զընկալեալսն բանդարկեցելովքն հանդերձ. ծո-
վային իշխանն անկղիացւոց եղեալէ Լորդ Հու, զոր ունէր զկա-
ռավարութիւնն ենիթ հրամանաց իւրոց:

Զայսէ խոկալոյ, զի ազգն ֆրանսիսաց այնքան հուսահա-
տեալ մարտնչին, մինչ զի պնդեցուցեալէին նաւութիւն զնջանան-
ոմանց նաւացն, զի մի գուցէ յոմանցէ տալ զընդունելութիւն
թշնամոյն, թէ և անկարացեալ ամենայնիւ, ջրասուզել կալան ըղ-
փոյթ արիաբար, քան զխոնարհիլ. զի թէ և յնկղմել նաւոյն հա-
սեալ զջուրս յատիցն նոցայ, բայց քաջապէս մարտիւք վարէին
զթշնամոյթս ձեռօքն, մինչ կալան զվճիռ արարչին կործանութեան

Նոյ և եգիպտ աջողութիւն մի մեծ զխումբն պատե-
րազմական նաւիցն անգղիացւոց, զի կալան զխումբն նաւացն 150իցն
որք տանէին ամերիկա ուտելիս առ տէրութիւնն գաղղիացւոց,

հանդերձ Ք. յետ նոցին եղեալ ծ ֆրիդաթիւք։
այսոքիկ են նաւքն ֆրանսիացւոց զոր կալան անգղիացիքն.
յառաջնն բոլորդն Ջունի ամսոյ։

Անուանք	որքանութիւնք թնդանօթից
Լաժուստ	80
Սանպարէլ	80
Լամերիկայ	74
Լաչիլ	74
Նորթամբըրլէնդ	74
Իմպէտո	74
Վէնժօր	74

Բայց նաւս այս վերջին յետ կալնլոյ ջրասուզեցաւ։

Եւրօպիու օգոստի 9 էն կարծէթքն պատմեն թէ 'ի փարիզ 40000 անձինք կանգնեալ էին 'ի կողմն թագաւորին, և սրաճարակեն արարեալ բազմաց նոցայ որք ներհակէին, և արձակեալ են զամ բանդարկեալսն։ և օգոստի 14 էն կարծէթն պատմէ զնոյն, նա և թէ կողմնակալ զօրքն թագադրեալ էն որդին զարքային Դոֆին։

Նա և թէ թագաւորակողմն զօրքն լավէնդ քաղաքին յաղթեցին էն հակառակորդացն իւրեանց, և առեալ նանտ քաղաքն, և զօրաւոր լինէին ժամ 'ի ժամ։

Իսկ զօրքն ֆրանսիացւոց որք էին 'ի պիրէնէ գրուբոլանդա կեալ հարիւր հազար անձինք, 60 հազար 'ի նոցանէ կողմնակալ եղեն թագաւորին, և սրաճարակեն արարեալ 40 հազար հանդիմանօղայն։

Իսկ թէ ապրիլի 18. 1794 էն մինչև ցերրորդ Ջունի ամսոյ 'ի լանդայն ճակատամարտութեան սպանեցեալ են 87000 Ֆրանսիսք։

Սպանիացիքն յաղթութիւն են տարեալ 'ի ռօսիլոն։ Մի 'ի զինուորացն ֆրանսիացւոց 'ի փախստական եղեալ հասեալ է 'ի լէժ; ասդէ թէ յսկիզբն Ջունի ամսէն 1793 մինչև ցերեմներ բորդ մայի ամսոյ 200000 անձինք սպանեցեալ են 'ի փարիզ 'ի գուիլոտին գործօքն, և 'ի ժամանակի թողլոյն իւրոյ զքաղաքն,

160

160000 անձինք բանդարկածեն եղեալ 'ի տէրութեանն ֆրան-սիսայ, և բանդարկեալքն փարիզու 8339 անձինք էին ։

Տարաբախտ մադամ Էլիզաբէթ քոյրն նահատակեալ թագաւորին ֆրանսիսու, ընկալաւ զվճիռ մահու արիաբար, և մինչ դեռ հարցեալ եղև 'ի դահճէն թէ ով ես դու, պատաս-խանեաց հօրաքոյր թագաւորին. վիրաւորեալ 'ի պատասխանոյն, ոչ այլ ինչ հարցափորձ արարին. բայց տարան առ գիլիօտին հանդերձ 26 անձամբ, յետ գլխատելոյն ամենից, և գլխատեցին զարքայ քոյրն ։

Մարքէզ կառնվալին գնացեալ է առ 'ի ընկալնուլ ըզ կառավարութիւն պրուսի զօրացն, որք բովանդակին 32,400 անձինք ։

Ազգն ֆրանսիսաց վճռեալ է թէ, ոչ ևս պահիլոցեն բանդարկեալք որք անգղիացիք, կամ ալամանք որք կալնուցուն. եթէ ոչ սպանելոցեն յամայնից ։

'Ի պատերազմն նաւացն անգղիացիքն սպանեցեալեն 269, և խոցեալ 770 ։ իսկ ֆրանսիսացն մեռեալեն 690, և խո-ցեալ 750 ։

Յետ յրատարակելոյն կլորցս այսոսիկ եղև ապձակման թնդանօթից 21, առ 'ի նշան ուրախութեան ։

Թողլով զամ 'ի վերասարաս լրոյն, դառնամք առ այս մասն աշխարհիս խօսիլ ։

Հրշակոյ գօղշն քաղաքիս անձրևեալ է փջապէս, 'ի լճէն չըմբըրմիակոյ յաճախեցեալ է ջուրս վասն 10 ամսոյ ։ կերակ-րեղէն առատ գտանի ։

Վաճառականութիւնն 'ի նուճայ աստիճանին կայ, յորմէ է լսելի տրտունջ յայսմ մասին ։

Իշխերելով հողմահաս պեղանակն կօրօմանդէլոյ, ամենե-քեան զոր ունեին շաղախութիւնն, փախուցանօք սպածին [illegible]-տեանն նաւացն զանազան տեղեաց է, յասկոյ մանիլու. առ 'ի [illegible]-նել լուր բանիցն, և տեսանել բարեկամացն զոր յուսան ։

Հաճառալիէ զի նաւքն 'ի չինու առ քումբայի գնա-լոյ դան աստ, և աստէն ելանեն առ բոմբայի, և սուրաթն, երթէ այսպէս առաջինկոյ համիրայ ամսոյ սպասելիէ նոյա ։

՚Ի 11 երրորդն դասման ամսոյ լուր հրատարակեցաւ ՚ի յոմանց գրեանց, ՚ի Տոնկըար զօրաւոր մի, և փոքրիկ նաւ մի ՚ի սաստկութենէ հողմոյ ընկեալեն ՚ի ցամաքի, և ՚ի կորուստ եղեալ բովանդակին. սոքա երկուքեանն և ժամանեալեն անդ ՚ի մաւրիտու, Դի[illegible] ոքքի նշանաւ:

՚Ի գեօղաքաղաքն անուանեալ Թալուչէր, ՚ի կողմն հիւսիսոյն մերձ քաղաքին սէիդաբադու, ասեն թէ յայսմիկ տարւոջ սաստիկ անձրևեալէ, և սակս որոյ զ չեղան մետաքսի սատակեցան և կորեան յոլով. և եւս ի քաղաքն ռասնադար. և ի պատճառէ յասցանէ զայլրիշուամս ասեն յոյժ թանկացեալէ, և հազուագիւտ ամենեւին:

Նա և ասեն թէ նոյն թալուչէր քաղաքի անկեալ է մահտաբաժամ, և յափշտակեալ բազում արանց բնակչաց. քայց ոչ ունիմք հաստատութիւն ստուգութեան, թէ քանիսաւոր տեւեաց դմահն, և թէ որքան անձինք կորեան նովաւ:

Պետրոս Ցարուհին խոնարհաբար յայտնէ հասարակութեան, զի առաջնկայ համբոյ ամսոյն բացանիլոյէ գործարան մի շըսուրանի, (՚ի բնակութեանն պարոն Ալեքս Մէլթեանին) Յարութիւն անուանեալ, և զամենայն գործածութիւնս որոյ հայերէնէ լենեալ. վասն որոյ խնդրէ, զի ով ոք ունիցի փափաք ինչ վերաբերեալ, Հնդկաստանեայ է թէ կամիցի, յայտնիցէ յիշել Պետրոս յարութիւն բանակատարին. խոստանայ կատարել յաւատարմութեամբ որքան կարելի:

[illegible]

Ամսոյս 13. և լուսանալոյ որդնոյ եմբերի 9. առ ուրն կիրակէի առաւօտոյն 9 ժամին, մեր բարեկամ գովելի նորոյ պատուելի Յարութ Ջօթէրթեն ընդհանուր և մայրէկարքին, քահանա Դրէնէթն և քափստան Մէկէրին, միասին եկին մեր Պողոսեան դեռն այցելութիւն. և

և անտի եղեալ մշակ.քն՝ թէ զի՞նչ ըկլոր դործ․ և թէ օգէ՞ք կարգա-
կանոնեալ էին ընդ դպրութեամբ իւրեանց․ և հրամանող.քն հանդ-
երձ վերակացուօքն քանիցն․ նաև զի խառնուրդ դեղօրէից կարգա-
կանոնեալ էին, պատուէ ըն Լորդ ին զ խնամքհակալն որ ջրոյն մա-
ցին յոյժ ուրախութ է անկալու պատուել ը Լորդն որ ջրոյն
քարոզել լոյն թէ այ․ թէ կին թէ այր և թէ որ ջրել քանի
է քն էին ածել ը քան զ մին հազար երեք յարիւր հոգիք․ յետ այս-
րիկ․ մին թնդանօթ ձգեցին որ և մշակ.քն կարգաւ ընթացան առ-
՚ի գործ:

Յայնժամ պատուելի Լորդն մօտ Պապանին հարցող զ այն ձա-
առձակման թնդանօթին․ մօտ պապանն պատասխանէ, թէ ա-
մեն պատուելի Լորդ ես մին թնդանօթ ածել զօր արձակեցին և Լորդն
ծիծաղեցաւ․ յետ այսորիկ մօտ պապանն յոյժ քարոզ.քն բոլոր շրջա-
առն խնեաց թէ այս արձակումն թնդանօթիս կաւշակէ մշակ.քն
ընթանալ զգործս իւրեանց․ յոյժ ուրախացաւ պատուելի Լորդն
յետ այսու քաղեցան ՚ի նախաճաշ և յետ նախաճաշոյն Լորդն
և մօտ պապանն ընդ այլ պարոնայն և են ընդ նոսա ընթ այսք ճի-
վարս ՚ի վէնդլուր․ և անտի դարձաք առ քամբակի արտն քալա-
շրջեցաք և քօլօր մշակ.քն որք էին ՚ի ներ բնաւ հրամանի ՚ի դ...
իւրեանց կային․ պատուելի Լորդն հանդերձ միւս պարոնայցն յոյժ
հաճեցան և առեն զմօտր պապանն յոյժ քարոզ և արժանաւոր
գործէ զօր յառաջացեալ առնել ; յանկապէս որ այս քաղց
և ծարաւից կերակուրս պատճառեսցէ եղեալ․ և յետ այսոց քա-
նից քաղեցաք ՚ի ճաշ, և յետ ճաշոյն պէսպէս զուարճութիւնք և խաղա-
ցող եկեալ խաղոյին որք հաճոյեցեալ և պարել ընկալան․
յետ այսու մերձ երեկոյեանն պատուելի Լորդ Հօքէրթն և ընդ
իւր եկեալ պարոնայ.քն հանդերձ մօտր Պապանին և մօտր Մօնթ-
գին քօլօրքս երկվարսէ և զ քօճով ընթ այսք ՚ի մօտր Պապանի
միւս քանքակի արտն․ մերձ կառուսէ լու որդ անուանէ պամ, նոյնպէս
և անդ առեղոյն եղեալ մօտր Մօնթգէ կառավարութեան
ներքոյ գործավարքն, այրք և կանայք տղայք և աղջկունք որք
էին չորս հարիւր հոգիք, մի և նոյն կերպ կարգաւ վանդնեալ
խնամքհութեամբ քարոզ եւտուն պատուելի Լորդին, և Լորդն
յոյժ ուրախացաւ և հաւանեցաւ․ զի այսպիսի զուե հիկանձնիք այս-
պէս

պէս կարդալ տեսանելըն. և յետ այսու ամի դարձաւ առ Մադրաս ։

Այլ ևս դառնամ առ մստր Պապանին բամբակի որ պէտս գրել. յոյժ ուրախեմ տեսանելս որ օր աւուր զեղմանեայն առնէ և առաւածնոյ, և տարրոյս ամենիւն յոյժ բարութք և ՚ի ժամանկի իւրում դառք. յոյս ունիմ ՚ի տէր որ այսու յետ բամբակն և յոյժ առատ գտանեմք մինչև այս դալոյ ովդան կամ նիրհան ամսոյն. թէև տեսանելով կամ լսելով. թէ՝ մստր Պապանն սհուլի կողմն և կամ թէ նօրթի կողմն մեծ դրամս ծախեաց՝ բայց այժմ լսելով կամ տեսանելով որ մինչև գալոյ տարին ովդան նիրհան ամսին պոր ինչ ծախս որ եղեալէ եռապատիկ գտանելոյէ ՚ի վաճառելն զբամբակն, պատճառն որ բամբակն այնքան գեղեցիկէ որ թէ բարեկամաց շնորհէ և թէ իւր ջանացողութեամբն եւրօպունն զգին բամբակին հասեալէ քանտին մինչև երեք հարիւր յուն ։

Ցանել յայտնէ՝ բարեօր և երկար կեանս լիցի իմոյ բարեկամ ամենապատիւ պարոնացդ ։

Մուրշուր դամոյ 27
թիւն 1794

Հրամանոց խոնարհ ծառայ
Ստեփաննոս Յովհաննէս Գուլամրեան

Մահ

՚Ի առաջին երրորդ անցեալ թիրայ ամսոյն հանգեաւ ՚ի Տէր մայրն երջանիկ թէրէզիայ Տիկին Յովսէփեան, զոր արժանի եղև գրկել ՚ի լծոյն թուան իւրոյ ։

Ծնունդ

՚Ի տասն երրորդ դամոյ ամսոյս Տիկին Մարիամին նում Աւետեանն ծնաւ որդի մի ։

Ներքոյ գրածս մադրասումն ծախվելէ, թանկալու ապրանաց և սնաջեղենաց յատկութիւննայ այսօր դամայ ամսոյ 28 թիէն Փրկչին 1794։

Նպրշումեղինաց գինքնեն։

Խանուկի լէվալ ապրիշումն որոյ կէսն ճարմակ լինի ֆի ղետրն	. .	44 յուննոյն
Էս . . դօյումն . . .	չորսէն 1 բաժինն ճարմակ լինի . .	42
Էս . . սէյումն . . .	տասնէն	41
Էս . . չարումն . . .	բոլոր դեղին լինի . . .	40
Մայր ռադնգարին բոլորն սպիտակ լինի և կէսն ճարմակև կապն էս իւրնէ լինի		34
Էս	չորսէն մին բաժինն ճարմակ	32
Էս	դօում ունենայ եօթնէն մին բաժինն	31
Էս	կապն էս չոճանով լինի կապած	28
Ռադնագարոյ ցեղն .	դօում չունենայ կապն իւրնէն լինի կապած	26
Էս	դօում ունենայ	24
Հիրփուրի երեք նախի կոյեայ ապրի շում	. . . .	23
Սէտապատի մին նախի ապրշումն	. . . .	29
Էս . 2	. . . .	25
Էս . 3	. . . .	22
Մուխտայ ոլորած ապրիշումն	. . . .	13
Էս . անոլորած էս	. . . .	10
Դօյում ռադնագարի ապրշումն	. . . .	4

Ծօթեղինաց գինէ

Հօլանդալի 70 թօլանոց փուշակի փանջ ռանկի ջէլին ֆի քուռին	. .	100
Էս . . 60	. . . .	90
Էս . 55 .	. . . .	75
Էս . 50	. . . .	68

Եւ 45 . ամոլ քալուչէրի փուշակին . . . . .
Եւ 43 . դոյում 50
Եւ 40 . սէուն 45
Եւ 38 . չարում 40
Եւ 45 . քոյոքն կարմիր 50
Միրզափուռի կարմիր չէլին 30
Դահրի ամալ չէլին 55
Եւ գոռում 50
Մեդաքադի նուբուբին ամալն 4 ռանկին քարակ խաթէր ունենայ 20
Եւ . . . դոռում 15
Եւ . . . սէուն 10
Օվրանկշային ամալն 40 ձեռնին 26
Օվրանկշային դոյում 23
Օվրանկշայի սարին 50 ձեռնի 45
Մալդիու զուլթնին 20 ձեռնին ամալն 30
Եւ 20 դոյում 26
Փուշակի քաթարիդար 12 ձեռնին զուլթնին ամալն . . . 23
Եւ . 12 . . դոյում 19
Եւ առանց քաթարի 12 . . ամալն 18
Եւ . . 12 . . դոյում 15
Եւ . . 10 12
Մալդէու ալաջէն ամալն Ֆի. քաուն կէսն մատիծուր. քաթարիդար լինի 42
Եւ . . . հասարակն 35
Եւ . ալաջայ սարին 50 ձեռնի ամալն 60
Եւ . . . 50 . դոյում 50
Եւ . . . 50 . սէյում 45

թէմպի տօփտաթին ավալը 10 ձեռնին ֆի քուռին	30
և ս դօյումն 10	25
և ս սէյումն 10	20
փուշակի ըստորմանի ադլուխն ավալը ֆի 15 ֆարդինն	45
և ս դօյումն	40
և ս սէյումն	30
միրզամուրի "	25
չափայ ադլուխն ֆի 7 ֆարդին	26
չափայ սարին 16 ձեռնինն	29
և ս 14	26
ակիդապատի քութադարն 16 ձեռնին	80
և ս " սարին 16 ձեռնին	160
քաղկի շիր շաքարն ավալը	40
և ս " դօյումն	35
սուսին	20
թէմբի 20 ձեռնի սարին	45
և ս 18 և ս	40
և ս 16 և ս	35
և ս 14 և ս	30
գօլբադանն	30
մունկադօթին 10 և 8 ձեռ ձիքս և 2 ‖ ձեռ լէնքն	25
և ս " 8 և 6 ձեռ ձիքս և 2 ձեռ լէնքսն	18
և ս — 6 և 4 ձեռ ձիքս և 1 ‖| ձեռ լէնքսն	14
չաշմայ բլբուլ 20 ձեռնի սարին	55
և ս և ս 18 ձեռնի սարին	50
և ս և ս 16 ձեռնի	45

մունկասարին 20 ձեռնի	10:
մունկասարին 18 ձեռնի	3:
մունկասարին 16 ձեռնի	25:
ջուալ մունկադօթին	8:
(Ուղ եղթէ լեղինաց գինն է,)	
քանկալու ուղն ֆի քանդին այսինքն 500 ռաթըն	30:
մադրասիս ուղն	50:
կոնջ թի թէլ	23:
գէնագարշաքի թէլն	20:
(Անաջե ղինաց գինն է,)	
քանկալու շաքար ավալն ֆի քանդին	16:
Եւ շաքար դօյումն	13:
Եւ գուռն	10:
Եւ կարմիր մուստարդն	4:
Եւ սադմէնթին	7:
Եւ ժիրէն	28:
Եւ չոր ատրակն	16:
փիփէրն	50:
Եւ փիփէրն փէթն	20:
ավալ ռաթնագարի բրինձ ֆի դարսին այսինքն 9256 և կէս ռաթըն	90:
դօյումն	80:
կարդամօնի բրինձն ավալն	70:
Եւ դօյումն	65:
Եւ սէյումն	50:
կոնճիթն	105:
նախուդն	55:
փաթթանայ ալին	45:
կանանչ դալն	60:
թուշար դալն	50:
Եւ կարանձն	60:
քուլթին	60:
ղնդայ ջօզի չորէնն	60:
դ՟ուդրուն	40:

6	16	1	դկ	Հինգ շաբաթ	Տօնէ Մեծն [illegible] և այլ
7	17	2	դձ	Ուրբաթ	Պահ
8	18	3	դկ	Շաբաթ	Ամենասրբոյն Հնոց և Նորոյն
9	19	4	աձ	Կիւրակէ	Յիշատակ պահոցն
10	20	5	ակ	Երկու շաբաթ	Պահ Երեկոյին նախատօնակէ
11	21	6	բձ	Երեք շաբաթ	Ընծայումն Տէր Կուսին ՚ի տա:
12	22	7	բկ	Չորեք շաբաթ	
13	23	8	դձ	Հինգ շաբաթ	
14	24	9	դկ	Ուրբաթ	
15	25	10	դձ	Շաբաթ	Գրիգորի սքանչելագործ Հայրա
16	26	11	դկ	Կիրակի	Առաջին Լուսին շաբաթ, Երեկոյեան 5 ժամ 29 րոպէ
17	27	12	աձ	Երկու շաբաթ	Կոստանդեայն Յուլիանոյ և այլն
18	28	13	ակ	Երեք շաբաթ	Ղուկիանոսի և այլն
19	29	14	բձ	Չորեք շաբաթ	Պահ
20	30	15	բկ	Հինգ շաբաթ	Կղեմայ Հայրապետին և այլն
21	1	16	դձ	Ուրբաթ	Պահ
22	2	17	դկ	Շաբաթ	Առաքելոյն Թադէոսի և այլն
23	3	18	դձ	Կիւրակի	Երկրորդ
24	4	19	դկ	Երկու շաբաթ	Գենադիոսի Եպիսկոպոսին և ա
25	5	20	աձ	Երեք շաբաթ	Նախկարու Թադէոսին
26	6	21	ակ	Չորեք շաբաթ	Պահ
27	7	22	բձ	Հինգ շաբաթ	Չորրոյն Եկեղեցւոյ
28	8	23	բկ	Ուրբաթ	Պահ
29	9	24	դձ	Շաբաթ	Յղութեան Սրբոյ Կուսին
30	10	25	դկ	Կիրակի	[illegible] Սուրբ Յակոբայ Պահոցն
1	11	26	դձ	Երկու շաբաթ	Պահ Լրումն, առաւօտեան 11 ժամ 51 րոպէ
2	12	27	դկ	Երեք շաբ	Պահ
3	13	28	աձ	Չորեք շաբաթ	Պահ
4	14	29	ակ	Հինգ շաբաթ	Պահ
5	15	30	բձ	Ուրբաթ	Պահ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՀ–Арм.ССР
им. А. Мясникяна
ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ